

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
*Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar*

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Az oktatáshoz való jog helyzete a gyermekvédelmi
gondoskodásban élő gyermekek vonatkozásában**

Kézirat lezárásnak dátuma:

2024/12/06

Nyilatkozat mesterséges intelligencia használatáról

A dolgozat szerzőjeként kijelentem, hogy dolgozatom elkészítéséhez – kizárólag fordítási célokra – igénybe vettem a Google Translate-et, hogy dolgozatomhoz a releváns idegen nyelvű szakirodalmi forrásokat fel tudjam használni. Dolgozatom elkészítéséhez egyéb mesterséges intelligencia alapú alkalmazást nem vettem igénybe.

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés.....	5
II.	Problémafelvetés, kutatási cél és az alkalmazott kutatási módszerek	6
III.	Az oktatási jogokról általában	8
1.	<i>Az oktatáshoz való jog szabályozása</i>	8
2.	<i>Az oktatáshoz való jog szabályozása</i>	8
4.	<i>Az oktatási jogok érvényesülése</i>	12
IV.	A gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek oktatáshoz való jogának érvényesülése.....	13
1.	<i>Gyermekvédelmi gyámok</i>	13
1.1.	<i>A gyermekvédelmi gyámság intézménye</i>	13
1.2.	<i>A gyermekvédelmi gyámok szerepe az oktatási jogok területén</i>	14
1.3.	<i>A gyermekvédelmi és az oktatási rendszer kapcsolata az oktatáshoz való jog szempontjából egy gyermekvédelmi gyám szemszögéből</i>	14
2.	<i>Nevelők, nevelőszülők</i>	15
2.1.	<i>A nevelőszülő és a nevelő fogalma, a két intézmény eltérései</i>	15
2.2.	<i>A nevelőszülők és a nevelők szerepe a gyermek taníttatása terén</i>	15
1.	<i>A gyerekek napirendje a gyermekotthonban</i>	20
2.	<i>A gyermekjogi képviselő</i>	21
3.	<i>Összegzés</i>	22
V.	Az iskola és az iskolai szakemberek szerepe	22
1.	<i>Problémafelvetés</i>	22
2.	<i>A diákok viszonya a szakellátott gyerekekkel</i>	24
3.	<i>Iskolai szakemberek</i>	26
3.1.	<i>Pedagógusok</i>	27
3.2.	<i>Iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelős</i>	29
3.3.	<i>Szociális munkás</i>	29
VI.	Gyermekvédelmi szakellátásban élés hatása az iskolai teljesítményre.....	31
1.	<i>Problémafelvetés</i>	31
2.	<i>Szegregáció</i>	33
3.	<i>Korai iskolaelhagyás</i>	35
4.	<i>Egy pozitív példa, és egy lehetséges megoldás</i>	37
1.	<i>Az Élmény Tár, mint pozitív példa</i>	37
2.	<i>A mentor, mint lehetséges megoldás</i>	38
VII.	Külföldi kitekintés	39
VIII.	Összegzés	41
	Felhasznált irodalom jegyzéke	43

Felhasznált jogszabályok jegyzéke.....	46
---	-----------

I. Bevezetés

Dolgozatomban az oktatáshoz való jog érvényesülését, tényleges megvalósulását mutatom be a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek vonatkozásában. A téma kutatása azért fontos, mert a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek számára szinte kizárólag csak az oktatás az egyetlen lehetőség arra, hogy sikeresen integrálódjanak a társadalomba, illetve az egyetlen esély a társadalmi mobilitásra.¹ Családban élő társaikhoz képest ezek a gyerekek ~~ugyanis~~ több szinten is „tőkehiányban” szenvednek, többek között a kapcsolatok, a közösségek és az érzelmek szintjén is. Amennyiben nem biztosítottak számukra az oktatás feltételei, a cél sem fog megvalósulni.

Jelentősége ellenére a témát még alig kutatják, holott jogi és társadalmi vetületei egyaránt tanulságosak. Kutatásommal e hiány kitöltéséhez szeretnék hozzájárulni. Társadalmi jelentősége mellett a téma azért is fontos számomra, mert hosszabb időt töltöttem szakellátásban nevelkedő gyerekek között önkéntesként. Ez idő alatt megtapasztaltam, hogy a rendszeres odafigyelés, támogatás nagy segítség lehet számukra akár az iskolai előmenetelükben, akár a közösségbe való sikeres integrációban.

Dolgozatomban a probléma körvonalazása után röviden bemutatom és elemzem az oktatáshoz való jogra és a tankötelezettségre vonatkozó szabályozási hátteret, majd arra keresek választ, hogy miként alakul az oktatási jogok érvényesülése a szakellátásban élő gyermekek esetében. Itt külön figyelmet szentelek annak a helyzetnek, hogy e gyerekek esetében a gyermek-szülő-állam háromszögből kiesik a szülő,² akinek eredetileg törvényi kötelezettsége a gyermek taníttatása. Vizsgálom a gyermekvédelmi gyámok, illetve a nevelők és nevelőszülők szerepét, akikre a szülő feladatai a szakellátásban nevelkedő gyermek esetében hárulnak. Végül szót ejtek a gyermekjogi képviselőről, akinek feladata, hogy elősegítse a szakellátásban élő gyermekek jogainak érvényesülését.

Ezek után ismertetem, hogy milyen problémákkal találkozhat az iskola, illetve a pedagógus a szakellátásban nevelkedő gyerekek kapcsán, és ezeket miként lehetne megoldani. Itt külön elemzem az egyes szereplők helyzetét és feladatait. Ezek közé a problémák közé tartozik a diákok viszonya a szakellátásban élő társaikkal, illetve azok a tényezők, amelyek megnehezítik

¹ Általánosan elfogadott, hogy a társadalmi mobilitás egyik legjelentősebb vertikális csatornája az iskola. Vö. Sorokin, P. A. (1964): *Social and cultural mobility*. New York: The Free Press, idézi Lőrincz Borbála – Antal-Fekete Emese: *Oktatási egyenlőtlenségek, iskolai mobilitás és az oktatási rendszer átalakulása Magyarországon az 1980-as évektől napjainkig*. In Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport 2022*. TÁRKI, Budapest 2022. 207. o.

² Láposy Attila: *Az állam „szülői szerepben” – a gyámolt gyermekek alapjogi joggyakorlása és a (gyermekvédelmi) gyámok alapjogi jogállásának alapkérdései* = *Családi Jog* 2023/2, 26. o.

a kapcsolatok kialakítását a gyerekek között. Ezt követően bemutatom az iskolai dolgozók – pedagógusok, az iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, valamint a szociális munkás – feladatait, illetve szerepét egy barátságos és befogadó légkör kialakításában, ami nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a gyermek – nevelkedési helyétől függetlenül – megfelelően tudjon teljesíteni, illetve kapcsolatokat kialakítani. Ismertetni fogom, hogy milyen hatása van a gyermekvédelmi gondoskodásban élésnek az iskolai teljesítményre, illetve bemutatok ezzel kapcsolatos problémákat, amik elsősorban a szegregáció és a korai iskolaelhagyás. Ezek után ismertetek egy jelenleg is működő szervezetet, illetve javaslatot teszek egy olyan személy alkalmazására, aki a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekekkel egyénileg történő foglalkozás mellett egyfajta közvetítői feladatokat is ellát a gyermekvédelmi és az oktatási intézmény között. Végül pedig egy külföldi példa bemutatásán keresztül javaslatokat fogalmazok meg az oktatás és a gyermekvédelmi rendszer javítására. Arról, hogy milyen problémákkal küzdenek a gyermekvédelmi és az oktatási rendszerben dolgozó szakemberek, interjúkat készítettem egy gyermekotthon vezetőjével, egy gyermekvédelmi gyámmal, illetve két iskolaigazgatóval.

II. Problémafelvetés, kutatási cél és az alkalmazott kutatási módszerek

A szakellátott gyerekek az iskolában gyakran szembesülnek azzal, hogy a pedagógusok és a diákok egyaránt előítéletesek velük szemben, ami nagyban megnehezíti a tanulmányaik teljesítését. Az előítéletes bánásmódot bizonyítja Rácz Andrea tanulmánya, melyben leírja, hogy az egyes szakemberek mit gondolnak a gyermekvédelmi gondoskodásba élő gyerekekről (például szociálisan éretlenek, érzelmileg labilisak, tanulási, magatartási, beilleszkedési problémákkal küzdők).³ Bár a szakellátásban élő gyerekeknek gyakorlatilag az egyetlen érvényesülési útja, hogy kihasználják az oktatási rendszer adta lehetőségeket gyakran az iskolában sem kapják meg a megfelelő támogatást. Az oktatási rendszer tehát nem képes megvalósítani az ún. esélyegyenlőségi funkcióját. A szakellátott gyerekeknek a megfelelő oktatás híján sokkal nehezebb lesz integrálódni a társadalomba, illetve belépni a munkaerőpiacra. A társadalmi integráció, illetve a munkaerőpiacon történő elhelyezkedés elősegítése azért lenne fontos, mert a problémák nagy részének az az oka, hogy ők másként viselkednek, mint a többiek. Ennek egyik oka, hogy a családjukban is negatív példát láttak,

³ Rácz Andrea: Az előítéletes gondolkodás megjelenése a gyermekvédelemben = Esély 2014/3, 24-47. o. https://esely.org/kiadvanyok/2014_3/2004-3_1-2_Racz_eloiteltes_gondolkodas.pdf 2024. 12. 03.

amely nagy hatással van az ő viselkedésükre.⁴ A gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekeknél megjelenik a veszélyeztetettség is, hiszen ez egy olyan ok, amely miatt ki kell a gyermeket emelni a családból. A gyermekvédelem feladatai közé tartozik az is, hogy ezt felismerje és megszüntesse. A veszélyeztetettség fogalmát a Gyermekvédelmi Törvény úgy határozza meg, hogy „*olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza*”⁵.

Kutatásom célja tehát az, hogy rávilágítsak a gyermekvédelmi szakellátás és az oktatási rendszer kapcsolatának problémáira, és bemutassam a két problémakör metszetét, amelyben a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek mindennapjaikat élik. A jogi háttér áttekintéséhez jogszabáylelemzést, míg ahhoz, hogy ezt alá tudjam támasztani, kvalitatív jellegű empirikus vizsgálatot is alkalmaztam: interjút készítettem olyan személyekkel, akik hosszú ideje közvetlen szakmai kapcsolatban vannak szakellátásban élő gyerekekkel. Interjúalanyom volt egy befogadó gyermekotthon vezetője, egy gyermekvédelmi gyám, illetve két olyan állami fenntartású iskola vezetője, ahol gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek tanulnak. Az interjúk mellett 3 hónapig voltam önkéntes egy gyermekotthonban, ez idő alatt személyes tapasztalatot szereztem az intézmény működésével kapcsolatban. Bemutatok egy jelenleg is működő pozitív példát, illetve egy lehetséges megoldást. Ismertetem, hogy Németországban miként működik ennek a két rendszernek a kooperációja, amely esetleg egyfajta iránymutatásként is szolgálhat, hiszen a cél az, hogy ezen gyerekek minél sikeresebb életet tudjanak élni, amelynek elengedhetetlen feltétele az oktatásban való részvétel.

⁴ Dudás Attiláné dr. Korinek Beáta Zsófia: „Csodagyereknek tartottak, pedig csak árva voltam” – A működési zavarok hatásai a veszélyeztetett gyermekek társadalmi integrációjára. Pécs, 2024. 215 o. <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia-vedes-ertekezes.pdf> 2024. 12. 03.

⁵ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 5. § n) pont <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> 2024. 09. 30.

III. Az oktatási jogokról általában

1. Az oktatáshoz való jog szabályozása

Az oktatáshoz való jog jelentőségét mutatja, hogy az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye⁶ több cikket is szentel e tárgykörnek. Az Egyezmény nem pusztán az oktatás létre, hanem ennek minőségére vonatkozóan is tesz kijelentéseket.

Az oktatáshoz való jog mindezek alapján tehát minden gyermeket megillető jog,⁷ hiszen a tankötelezettség miatt Magyarországon a 16 év alatti gyermekeknek kötelessége, ezért egyben joga is az oktatásban való részvétel.

Az Alaptörvény azt is deklarálja, hogy a gyermeknek joga van a megfelelő fejlődéshez⁸, amelynek egyik eleme a gyermek taníttatása.

2. Az oktatáshoz való jog szabályozása

A Gyermekjogi Egyezmény és az Alkotmány egyaránt deklarálja, hogy a gyermeknek joga van a megfelelő fejlődéshez, amelynek egyik eleme a gyermek taníttatása.

„Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek az oktatáshoz való jogát, és különösen e jog gyakorlásának fokozatos, az esélyegyenlőség alapján való gyakorlása céljából:

a) az alapfokú oktatást mindenki számára kötelezővé és ingyenessé teszik;

b) előmozdítják a középfokú oktatás, különböző, mind általános, mind szakirányú formáinak megszervezését, és ezeket minden gyermek számára megnyitják és hozzáférhetővé teszik, továbbá intézkedéseket tesznek az oktatás ingyenességének bevezetésére és szükség esetére pénzügyi segítségnyújtásra;

c) minden arra alkalmas eszközzel biztosítják, hogy bárki képességeitől függően bejuthasson a felsőoktatásba;

d) minden gyermek számára nyílttá és hozzáférhetővé teszik az iskolai és pályaválasztási tájékoztatást és tanácsadást;

e) intézkedéseket tesznek az iskolába járás rendszerességének előmozdítására és a lemorzsolódás csökkentésére.”⁹

⁶ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, Magyarországon kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény (továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény)

⁷ Zeller, Rózsás, 2018, 10. o.

⁸ Magyarország Alkotmánya XVI. cikk (1) bekezdés

⁹ Gyermekjogi Egyezmény, 28. cikk 1. pont

A Gyermekjogi Egyezmény emellett rendelkezik arról, hogy az oktatási rendszernek gondoskodnia kell a gyermekek emberi méltóságának védelméről a fegyelmezések során. A nemzetközi együttműködés is megjelenik a jogszabályban, hiszen az oktatás kötelezővé tételének egyik célja, hogy megszüntessék a tudatlanságot.¹⁰

A Gyermekjogi Egyezmény meghatározza az oktatás céljait is. Eszerint az oktatásnak segítenie kell a gyermek személyiségének kibontakoztatását, a gyermek jogainak megismertetését. Meg kell tanítani a gyerekeknek a társadalom tagjai iránti tisztelet fontosságát, a társadalmi felelősségvállalást, illetve e környezet tiszteletben tartását.¹¹

Magyarország Alaptörvényének XI. cikke a következőképpen fogalmazza meg a gyermek oktatáshoz való jogát:

„(1) Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez.

(2) Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.”¹²

Az Alaptörvény XVI. cikke a szülő kötelezettségeként fogalmazza meg a gyermek taníttatását.¹³

Az Alaptörvényben is láthatjuk, hogy a gyermek oktatásban való részvételének biztosítása elsősorban a szülő feladata, azonban szükséges, hogy az állam biztosítsa hozzá azokat a feltételeket, amelyek segítségével ez maradéktalanul megvalósulhat. Az államnak ezt a kötelezettségét a 3046/2013 (II. 28.) AB határozat is hangsúlyozza.¹⁴

„a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása. Az alaptörvényi követelmények keretén belül, indokolt esetben a törvényhozót megilleti az oktatási intézményrendszer módosításának, átalakításának joga. A

¹⁰ Gyermekjogi Egyezmény, 28. cikk 2-3. pont

¹¹ Gyermekjogi Egyezmény, 29. cikk 1. pont

¹² Magyarország Alkotmánya

¹³ Magyarország Alkotmánya XVI. cikk (3) bekezdés

¹⁴ 3046/2013. (II. 28.) AB határozat

megtett lépésekért éppúgy, mint a szükséges intézkedések elmaradásáért a felelősség a mindenkori kormányzatot terheli.”¹⁵

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) szintén a szülő kötelezettségeként határozza meg a gyermek iskoláztatását.¹⁶

„12. § (1) A gyermek szülője jogosult és köteles arra, hogy gyermekét családban gondozza, nevelje és a gyermeke testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket – különösen a lakhatást, étkezést, ruházattal való ellátást –, valamint az oktatásához és az egészségügyi ellátásához való hozzájutást biztosítsa.”¹⁷

Az Nkt. alapján az oktatás feltételeinek biztosítása *„a magyar állam közszolgálati feladata”*.¹⁸ Azaz amellett, hogy a szülő köteles valamilyen formában biztosítani a gyermek taníttatását, az államra hárul az a feladat, hogy ehhez szükséges intézményrendszert, személyzetet és támogatásokat biztosítsa.

3. A tankötelezettség történeti alakulása

Az arról alkotott felfogás, hogy a gyermekek számára kötelező legyen-e az oktatás, vagy sem, illetve, hogy ha igen, akkor milyen életkorhoz legyen kötve, az idők során többször is változott.

A felvilágosodás korában kezdték el felismerni, hogy az oktatásnak nagy szerepe van az állam fejlődése szempontjából.¹⁹ Ez többek között Helvetius²⁰ nevéhez köthető. Egészen a XVIII. századig a tankötelezettség nem volt általános, az állapoton I. Frigyes változtatott elsőként 1717-ben. Ekkor az oktatás még az egyház kezében volt, és csak a XIX. századra került át teljes mértékben az állam irányítása alá.²¹

Magyarországon is jellemző, hogy elsőként az egyház területén jelent meg az oktatás fontosságának észlelése a XVI. században. Az első jogszabály, amely a tankötelezettséggel

¹⁵ 3046/2013. (II. 28.) AB határozat

¹⁶ Gyvt. 12. § (1) bekezdés

¹⁷ Gyvt. 12. § (1) bekezdés

¹⁸ Nkt. 2. §

¹⁹ Adam Smith: A nemzetek gazdagsága, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1992. Idézi: G. Karácsony Gergely: Az oktatáshoz való jog <https://ijoten.hu/szocikk/az-oktatashoz-valo-jog> 2024. 09. 28.

²⁰ Pukánszky Béla, Németh András: Neveléstörténet. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997. Idézi: Kazuska Melinda: A tankötelezettség múltja, jelene és jövője = Miskolci Jogi Szemle 2012/1 131. o. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201201/12_kazuskamelinda.pdf 2024. 04. 12.

²¹ Kazuska Melinda: A tankötelezettség múltja, jelene és jövője = Miskolci Jogi Szemle 2012/1. 128-142. o. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201201/12_kazuskamelinda.pdf 2024. 09. 28.

foglalkozott az a 1723. évi CV. törvénycikk volt,²² amely már kiemelt figyelmet tulajdonított a szülői, nevelői felelősségnek is ezen a téren.²³

Az 1777-es Ratio Educationis úgy rendelkezett a tankötelezettségről, hogy az oktatás még az egyház feladatai közé tartozott.²⁴ Ebben is megjelenik a felvilágosodás eszméje – amelynek lényege az volt, hogy az emberek észszerűségeen alapuló döntéseket hozzanak, illetve megvalósítsák az egyenlőséget a polgárok között.²⁵ A Ratio Educationis után II. József már szigorúan szankcionálta, ha a hat és tizenegy év közötti gyerekek nem jártak iskolába.²⁶

A későbbi korokban a gyermekek közoktatásban való részvétele már egyértelműen kötelező lett, csupán a tankötelezettségi korhatár változott. Volt olyan időszak is, amikor a jogi szabályozás nemek szerint eltérő korhatárt írt elő: a fiúk 6-12 éves, míg a lányok 6-10 éves koruk között voltak tankötelesek. A jogi szabályozás az 1868-as népiskolai törvényig több jogszabályi változatban is megerősítette, hogy a gyerekek 6-12 éves koruk között kötelesek iskolába járni. 1806 (II. Ratio Educationis) és 1855 között az iskoláztatást annak ingyenessé tételével, csendőri iskolába vitellel, illetve szülőkre rótt súlyos büntetés kiszabásával is igyekeztek ösztönözni.²⁷

Az Eötvös József neve által fémjelzett, mérföldkö jelentőségű a népiskolai törvény²⁸ 6-12, illetve 15 évben határozta meg a tankötelezettséget. A gyermek iskolába járatását a gyermek nevelését ellátó személy kötelezettségévé tette.²⁹

A gyermek iskolába járatásának elmulasztása esetén ebben az esetben is megjelenik a pénzbüntetés, mint szankció. Amennyiben már többször is felszólították a szülőt, de a gyermek továbbra sem járt iskolába, a gyermeket akár ki is emelhették a családból. Ettől kezdve egy számára kirendelt gyám látta el a szülő feladatait.³⁰

²² Kazuska, 2012, 131-132. o.

²³ 1723. évi CV. törvénycikk a gyermekek nevelésében s oktatásában hanyagabb szülőkre vagy gyámokra vigyázni kell, hogy az ily gyermekeket el ne rejtsek, továbbá az ifjúság oktatásáról s kiképzéséről, és az elszegényedett családok segélyezéséről <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=72300105.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D24> 2024. 09. 28.

²⁴ Kazuska, 2012, 132. o.

²⁵ Kazuska, 2012, 132. o.

²⁶ Kazuska, 2012, 132. o.

²⁷ Kazuska, 2012, 128-142. o.

²⁸ 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában 1. § <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=86800038.TV> 2024. 09. 28.

²⁹ 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában 1. § <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=86800038.TV> 2024. 09. 28.

³⁰ 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában 4. §

1918-ban a tankötelezettség felső korhatárát 14 évre emelték, amely a Tanácsköztársaság ideje alatt sem változott, bár napirenden volt, hogy 18 éves korig tolják ki.³¹ A tankötelezettségről és az általános iskoláról szóló 1951. évi 15. törvényerejű rendelet, valamint a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről szóló 1961. évi III. törvény a tankötelezettség felső korhatárát 16 évre emelte fel. Ez azonban különleges esetekben csökkenthető volt. Az oktatás természetesen ezen esetekben is ingyenes volt.³²

A hatályos köznevelési törvényben³³ található szabályozás alapján a 6-16 éves kor jelenti a tankötelezettség időszakát.³⁴ Emellett meghatározza, hogy „A tankötelezettség iskolába járással teljesíthető.”³⁵

4. Az oktatási jogok érvényesülése

Mint már említettem, a gyermek iskoláztatása a családi mikroközösség szintjén a szülő kötelezettsége. Ahhoz, hogy e kötelezettségét a szülő el tudja látni, az állam minden lehetséges eszközt köteles biztosítani, hiszen csak ebből az együttműködésből valósulhat meg a közös cél, hogy a megfelelő oktatás biztosításával olyan jövőt teremtsenek meg a gyermekek számára, a gyermekkel együttműködve, amely mind az egyénnek, mind pedig a társadalomnak és az államnak előnyös.

A gyermekek iskolába járásának kötelezettségével kapcsolatos felfogás ugyan koronként változott, ám a tankötelezettség bevezetése óta ez minden gyerek joga, illetve a szülő kötelezettsége. Az Alaptörvény és az Nkt. által előírt tankötelezettség azt is jelenti, hogy elvileg mindenki úgy kerülhet ki az iskolarendszerből, hogy legalább általános iskolai végzettséggel rendelkezik.

A probléma azonban az, hogy sajnos nem minden gyerek marad az oktatásban az előírt ideig, illetve előfordulhat – még a tankötelezettség ellenére is –, hogy a gyermek egyáltalán nem is vesz részt a köznevelésben. Ezekben az esetekben a szülő vagy a gyermek gondozását ellátó más személy nem tesz eleget a kötelezettségének, amelynek révén sérül a gyermek szellemi fejlődéshez fűződő alkotmányos alapjoga.

³¹ Kazuska, 2012, 134-135. o.

³² 1961. évi III. törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről 3. § (1)-(3), (5) bekezdés https://jogkodex.hu/jsz/1961_3_torveny_7310759?ts=1961-10-17 2024. 09. 28.

³³ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, továbbiakban Nkt.

³⁴ Nkt. 45. § (2)-(3) bekezdés

³⁵ Nkt. 45. § (5) bekezdés

Ezek után jogosam merül fel a kérdés, hogy vajon milyen lehet a gyermekvédelmi gondoskodásban élők helyzete, hiszen ők ráadásul még nem is saját családjukban, nem a vér szerinti vagy örökbefogadó szülőknél nevelkednek. Kinek kötelessége az iskolába járást, az oktatásban való részvételt biztosítani számukra, ha ez eredetileg a szülő feladata lenne, de ő nem tudja ezt megfelelően ellátni? A válasz a gyermekvédelmi rendszer egyes szereplői közötti munkamegosztás alapján rajzolódik ki, amelyről a későbbiekben részletesen szó lesz. Mielőtt azonban erre kitérnék, a szubszidiaritás elvét ismertetem, ami a szociálpolitika egyik legjelentősebb alapelve. Ennek értelmében a gyermek ellátása elsősorban a család felelőssége. Azonban, ha erre valamely oknál fogva nem képes, akkor az egyes társadalmi körök – melyek közül az állam a legutolsó – fokozatosan avatkoznak be. A szubszidiaritás elvének megfelelő megvalósulása esetén hatékony megoldás lehet, azonban ellenkező esetben a helyzet tovább romolhat.³⁶

IV. A gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek oktatáshoz való jogának érvényesülése

Mint már korábban említettem, az oktatási jogok helyzete a gyermekvédelmi gondoskodásban élők esetében különbözik a vérszerinti családjukban nevelkedőktől. Ennek egyik oka, hogy ebben az esetben a gyerekek nevelését, illetve törvényes képviselőjét más-más személy látja el, hiszen a szülők különféle okokból fakadóan nem vesznek részt gyermekük nevelésében, gondozásában, vagyis szülői felügyeleti joguk és kötelezettségük szünetel,³⁷ megszűnik, vagy azt megszüntették.³⁸ A következőkben azokat a szereplőket – és az ő feladataikat – mutatom be, akik között megoszlik az állami nevelésben élő gyermekek oktatásának felelőssége.

1. Gyermekvédelmi gyámok

1.1.A gyermekvédelmi gyámság intézménye

A Polgári Törvénykönyv³⁹ (Ptk.) előírásai szerint egyetlen gyermek sem lehet felügyelet nélkül, ezért annak a kiskorúnak, aki nem áll szülői felügyelet alatt, gyámot kell rendelni.⁴⁰ Az állami

³⁶ Dudás Attiláné dr. Korinek Beáta Zsófia: „Csodagyereknek tartottak, pedig csak árva voltam” – A működési zavarok hatásai a veszélyeztetett gyermekek társadalmi integrációjára. Pécs, 2024. 13. o. <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia-vedes-ertekezes.pdf> 2024. 12. 03.

³⁷ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 4:186. § (1) bekezdés <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv> 2024. 10. 31.

³⁸ Ptk. 4:190.-4:191. §§

³⁹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

⁴⁰ Dr. Kőrös András (szerk.): A családjog kézikönyve 2007. HVG-ORAC, 2007. <https://jogkodex.hu/doc/4313181> 2024. 10. 31.

nevelésben élő gyerekek törvényes képviselőjét mindezek alapján a gyermekvédelmi gyám látja el. A Ptk. meghatározza, hogy mely gyerekek kerülhetnek gyermekvédelmi gyámság alá.

„Gyermekvédelmi gyámság alá tartozik különösen az a gyermek,

a) akit nevelésbe vettek;

b) akit ideiglenes hatállyal gyermekvédelmi nevelőszülőknél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben helyeztek el, és szülője ellen a szülői felügyelet megszüntetése iránti per indult; vagy

c) akinek a szülője hozzájárult gyermeke titkos örökbefogadásához.”⁴¹

A gyermekvédelmi gyám nem rendelkezik a szülői felügyeleti jogokkal, azonban számos területen, mint az oktatás, nagy szerepe van a gyermek életében.⁴² Az oktatási jogok biztosítása is az ő feladata.

1.2. A gyermekvédelmi gyámok szerepe az oktatási jogok területén

A gyermekvédelmi gyám feladata a gyermek iskolába való beíratása, a tanulói jogviszony létesítése. Beíratás előtt szükség esetén köteles a Pedagógiai Szakszolgálatnál kezdeményezni a gyermek vizsgálatát, vagy felülvizsgálatát. Mindez azért lényeges, hogy a gyermek a képességeinek megfelelő oktatásban részesüljön.⁴³

A gyermekvédelmi gyámnak figyelemmel kell kísérnie a gyermek tanulmányi előmenetelét, ami azonban nem jelent feltétlenül napi szintű ellenőrzést. Mivel a gyermekvédelmi gyámja törvényes képviselő, a gyermekkel kapcsolatos nyilatkozatok (pl. iskolai kiránduláson való részvétel) megtétele esetén az ő hozzájárulására van szükség. Mindezek tükrében furcsa lehet, hogy a gyermekvédelmi gyámnak ennek ellenére nem szükséges rendszeresen kapcsolatot tartani az intézménnyel, hiszen a gyerek napi szintű felügyeletét nem ő látja el.

1.3. A gyermekvédelmi és az oktatási rendszer kapcsolata az oktatáshoz való jog szempontjából egy gyermekvédelmi gyám szemszögéből

A gyermekvédelmi gyámok és a gyermek gondozását, nevelését biztosító személyek látják el a szakellátott gyermekekkel kapcsolatos teendőket. Ennek a sajátos helyzetnek a megértése érdekében interjút készítettem egy gyermekvédelmi gyámmal. Így világosabb képet kaptam arról, hogy miként valósul meg ez a feladatmegosztás a gyakorlatban. A gyám a szakemberek közötti feladatmegosztást az élet minden területén hasznosnak gondolta, hiszen így sokkal több

⁴¹ Ptk. 4:230. §

⁴² Lápossy, 2023, 30. o.

⁴³ Gyermekvédelmi gyámi módszertan 39-40. o.

nehézséget meg lehet előzni, amelyek a gyermek életében felmerülhetnek. A feladatmegosztás okozta nehézségeket hivatott szolgálni az ún. osztott gyámság. Ez azt jelenti, hogy a gyám bizonyos feladatokat átruház a gyermek nevelését ellátó személyre. Ezzel természetesen nem kap meg minden, alapvetően a gyermekvédelmi gyám feladatkörébe tartozó kötelességet, illetve jogot a gyermek nevelését végző „gondozási hely” (nevelőszülő, lakásotthon vagy gyermekotthon), hiszen a például a pályaválasztásban nagy szerepe van a gyermekvédelmi gyámnak, mint ún. „életút felelősnek”. Emellett a gyám és a gyermek gondozását ellátó személyek közötti konzultációkra is ugyanúgy sor kerül, mint előtte. Az osztott gyámság azonban bizonyos esetekben a gyámok alacsony száma, illetve a nehéz együttműködés miatt nem tud megvalósulni. Interjúalanyom az iskolai ügyek intézésével kapcsolatban az intézménnyel történő napi szintű kapcsolattartás kérdését emelte ki, amelyhez hozzátette, hogy nem feltétlenül szükséges napi kapcsolat tartása a gyerekekkel. A szülői értekezlet és hasonló a nevelő feladatkörébe tartoznak. Azért persze a gyermekvédelmi gyám is szoros kapcsolatot tart az iskolával, évente egyszer látogatást tesz ott, hogy az adott gyermekkel kapcsolatos ügyeket megbeszélje a pedagógusokkal. Fegyelmi problémák esetén, ha súlyosabb baj történik, vagy esetleg fegyelmi eljárás indul, a gyermekvédelmi gyám is megjelenik, mint a gyermek törvényes képviselője. Tanulási nehézségek esetén a gyám és a gondozási hely kooperációjával megoldhatóak a felmerülő problémák.

2. Nevelők, nevelőszülők

2.1.A nevelőszülő és a nevelő fogalma, a két intézmény eltérései

A Ptk. szerint nevelőszülő az, aki „a gyámhatóság határozata alapján nála elhelyezett gyermeket ellenszolgáltatás ellenében saját háztartásában neveli”.⁴⁴ Nevelő az, aki gyermek gondozását nem a saját családjában, hanem például egy gyermekotthonban látja el. Mindkét esetben a már említett gyermekvédelmi gyám látja el a gyerek törvényes képviselőjét, de a nevelés, illetve gondozás a nevelőszülők, nevelők feladata. Ők azok, akik napi szinten kapcsolatban vannak a gyerekekkel.

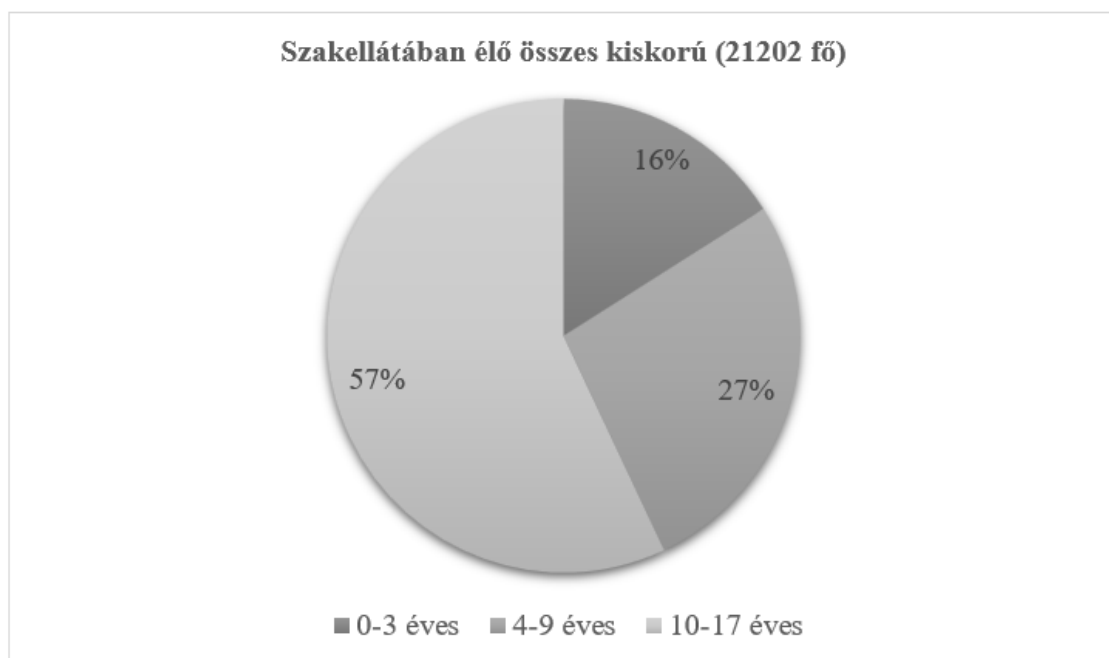
2.2.A nevelőszülők és a nevelők szerepe a gyermek taníttatása terén

Mivel a nevelőszülők és a nevelők napi kapcsolatban állnak a gyerekekkel, elsősorban az ő feladatuk az iskoláztatás tényleges, gyakorlati kivitelezése. Nekik kell tehát biztosítaniuk, hogy a gyermek tanulásra alkalmas állapotban (kipihenve, megfelelően felöltözve, felszereléssel ellátva), illetve felkészülten érkezzen az iskolába. Ez első olvasatra nem tűnik nehéz feladatnak,

⁴⁴ Ptk 4:122. § (2) bekezdés

hiszen mondhatnánk, hogy minden szülő megteszi ezt nap mint nap. Fontos azonban figyelembe venni, hogy a nevelők és nevelőszülők sokkal több gyermeket látnak el, mint egy szülő. A gyermekek iskoláztatása tekintetében különbség van a két elhelyezési forma között, hiszen a nevelőszülőknél élőknek a családiasnak mondható körülmények miatt nagyobb esélyük lesz a megfelelő iskoláztatásra, mint a gyermekotthonban élőknek.⁴⁵ Ezek mellett is kiemelendő, hogy a vérszerinti családot még a nevelőszülőknél történő elhelyezés sem tudja helyettesíteni. Ennek oka, hogy míg a családban egy főre 1-2 gyerek esik, addig a nevelőszülők esetében – ahogy azt a 2. számú táblázat is mutatni fogja – akár 6 gyerek is elhelyezésre kerülhet.

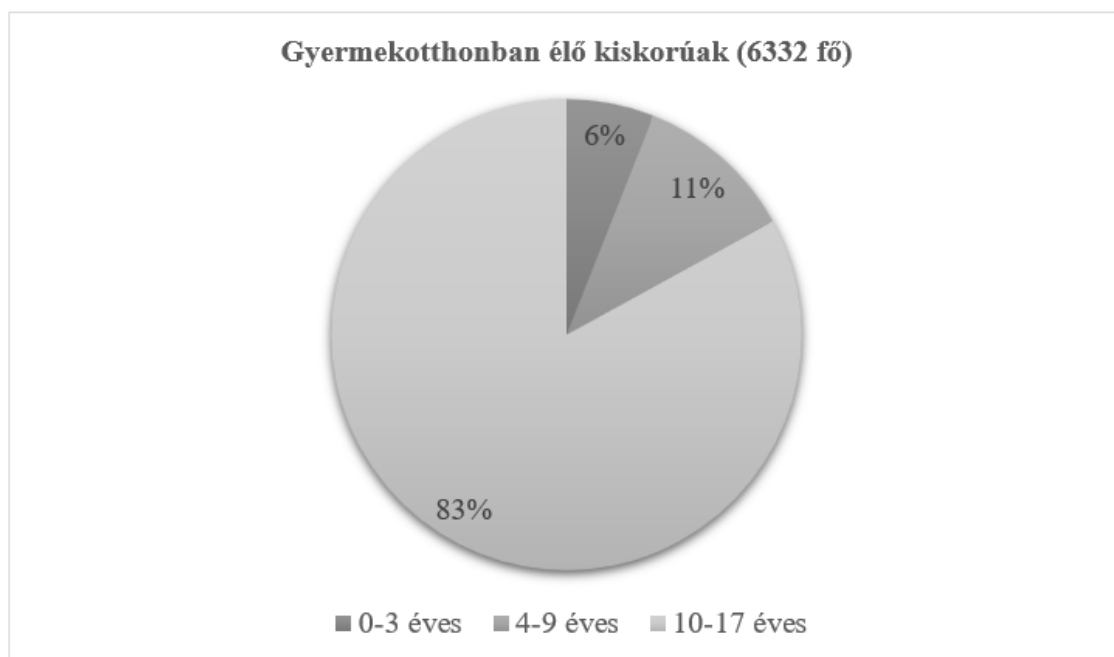
1. számú diagram: Szakellátásban élő összes kiskorú⁴⁶

⁴⁵ Varga Aranka: Gyermekvédelem és iskola. Pécs, PTE BTK Oktatáskutató Központ, Virágmandula Kft., 2012. 164 o.

⁴⁶https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_44_gyermekotthonok.pdf/963af491-78b4-7e46-55df-0c53df5fdeae?t=1590051507104 2024. 09. 28.

2. számú diagram: Gyermekotthonban élő kiskorúak⁴⁷

Mindennek az az egyik oka, hogy nagyon sok gyerek kerül állami gondozásba, de az ott dolgozók és az intézmények létszáma nem növekedik ezzel arányosan. Emiatt a meghatározott maximális létszámokat nagyon sok helyen át kell lépni, ami szintén megnehezíti a feladatok ellátását. Ezt nagyon jól mutatja a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) felmérése arról, hogy hány gyerek került évente a szakellátásba 2010 és 2022 között (1. számú táblázat).

⁴⁷ [https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet 2020 44 gyermekotthonok.pdf/963af491-78b4-7e46-55df-0c53df5fdeae?t=1590051507104](https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet+2020+44+gyermekotthonok.pdf/963af491-78b4-7e46-55df-0c53df5fdeae?t=1590051507104) 2024. 09. 28.

1. számú táblázat: A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő tankötelezett kiskorúak és a 17 évesek (fő)⁴⁸

Év	6-13	14-17	Kiskorúak összesen	Mindösszesen	Ebből: sajátos nevelési igényű kiskorú
	éves				
Szakellátásban részesülő					
2010	7615	6824	17792	21418	3803
2011	7713	7075	18287	21449	3873
2012	7824	6944	18464	21534	3755
2013	7972	6789	18674	21628	3932
2014	8337	7484	20135	23120	3874
2015	8558	7378	20271	23144	3644
2016	8671	7021	20551	23141	3937
2017	8956	6939	20948	23365	4234
2018	9195	6796	21210	23534	4460
2019	8944	6552	20876	23090	4390
2020	9069	6391	20743	22934	4480
2021	9076	6398	21041	23327	4491
2022	9237	6392	21175	23473	4433
2023	9321	6413	21428	23815	4537

⁴⁸ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0016.html

2. számú táblázat: Nevelőszülők⁴⁹

Év	Összesen	Ebből						
		0	1	2	3	4	5	6 vagy annál több
		gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermeket nevelő nevelőszülő						
2010	5416	648	1439	1223	975	593	269	269
2011	5526	718	1389	1256	1024	595	256	288
2012	5546	753	1175	1343	1049	668	286	272
2013	5753	702	1218	1397	1121	729	281	305
2014	5531	425	1182	1359	1132	766	356	311
2015	5460	404	1081	1366	1096	774	415	324
2016	5398	281	1065	1320	1140	777	478	328
2017	5611	523	1006	1300	1145	749	526	362
2018	5773	393	1070	1329	1207	885	509	380
2019	5515	334	1024	1309	1171	769	571	337
2020	5706	406	1043	1330	1201	804	566	356
2021	5863	484	1118	1280	1161	799	594	427
2022	5909	543	1114	1265	1238	792	595	362

A második táblázat utolsó oszlopa rámutat arra, hogy vannak nevelőszülők, akik hat vagy annál több gyermek gondozását látják el. Ezzel az a probléma, hogy a Gyvt. meghatározza az egy nevelőszülőnél nevelkedő gyermekek maximális létszámát, amit – mint a táblázat is mutatja – sok esetben a nevelőszülők kénytelenek átlépni.

„A nevelőszülő a saját kiskorú gyermekeit is beszámítva legfeljebb hat gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja. Ha a nevelőszülő saját kiskorú gyermekről háztartásában nem gondoskodik, akkor legfeljebb öt gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja.”⁵⁰

Bár a 2. számú táblázatban nincs lebontva, hogy az elhelyezett gyermekek tankötelesek-e vagy sem, ez a nevelőszülői terhek szempontjából nem is releváns. Az a gyermek is figyelmet és gondoskodást igényel ugyanis, aki nem tanköteles, a nevelőszülő részéről tehát kapacitást

⁴⁹ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0019.html

⁵⁰ Gyvt. 54/A. § (1) bekezdés

igényel. Ezáltal a tanköteles korú gyermekekre kisebb kapacitás jut. Az adatokból láthatjuk, hogy a rendszer túl van terhelve, melynek következtében diszfunkcionálisan működik. Emiatt diszfunkcionalitás miatt nem jut a gyermekekre elegendő figyelem még úgy sem, hogy a nevelők, nevelőszülők minden tőlük telhetőt megpróbálnak megtenni. Így van ez az oktatás területén is.

A nevelők feladata annak biztosítása, hogy a gyermek megtanulja a feladott tananyagot, megírja házi feladatát, eljusson az iskolába. A tanulásban történő támogatásban a gyermekvédelmi dolgozók mindent megtesznek, de vannak esetek, amikor szükséges lenne egy fejlesztőpedagógus segítsége, vagy éppen egy egyszerű korrepetálást nyújtó személy, de ez a gyermekvédelmi intézmény számára gyakran nem elérhető. Éppen ezért már az is nagy segítség lenne, ha több önkéntes állna a gyerekek rendelkezésére. Az iskolába jutásuk biztosítása, illetve ellenőrzése az iskolával való szoros telefonos kapcsolat tartásával valósul meg. Ez azt foglalja magába, hogy a gyermek iskolába érkezésekor a pedagógus felhívja a gyermekvédelmi intézményt, hogy a tanuló megérkezett az intézménybe, derült ki a befogadó otthon vezetőjével készített interjúból.

1. A gyerekek napirendje a gyermekotthonban

A megfelelő napirend kialakítása kétségtelenül nagyon fontos egy gyermek életében, akár családban, akár gyermekotthonban nevelkedik. Utóbbi esetben kétféle napirend létezik a gyerekek számára. Az egyik a tanítási napokra, míg a másik a hétvégékre, tanszünetekre.

Tanítási napokon a gyerekek hat és hét óra között elkészülnek az iskolába, illetve elindulnak oda. Fél kettő, fél három körül hazaérkeznek a felső tagozatos, valamint a szakiskolás diákok. Ezt követően tanulnak, összekészítik a tanszereiket másnapra. Délután fél öt körül az alsó tagozatos tanulók is megérkeznek, akik ezután összekészítik a táskájukat a következő napra. Este hat óráig szabad foglalkozást biztosítanak a gyerekek részére, valamint, ha lehetőség van rá, szabad levegőn tartózkodnak. Ezután következik a fürdés, a megágyazás, valamint a vacsora, illetve segítség nyújtása a takarításban. Este fél kilencig a tizennégy éven aluliak, fél tízig pedig a tizennégy éven felüliek internetezhetnek, TV-t nézhetnek, ami után villanyoltás következik.⁵¹

Iskolaidőben az egyéni tanrendesek számára reggel hét órától délután fél kettőig meg van határozva napirend, hiszen ők ezt az időszakot is a gyermekotthonban töltik. Ebben az időintervallumban másfél órás tanórák után pihenhetnek. Először fél tíztől, amikor tízóraiznak,

⁵¹ Házi rend – a ZM GYVK Nagykanizsai Gyermekotthon 40 o.

illetve levegőznek. Ezután újabb másfél órányi tanulás következik fél tizenkettőig, ekkor ugyanis ebédelnek, elmosogatnak, rendet raknak, illetve levegőznek. Ezután a napjuk ugyanúgy alakul, mint a nem egyéni tanrendes gyerekeknek.⁵²

Tanszünetekben, illetve hétvégéken hét órától fél kilencig folyamatos ébresztés, rendrakás, illetve szobatakarítás van. A délelőtt többi részében történik a látogatók fogadása, valamint szervezett- és szabad foglalkozásokon való részvétel. Ezután ebéd, rendrakás és a naposi teendők ellátása következik délután egy óráig, amit szabad foglalkozás, a látogatók fogadása, kimenő, illetve kulturális tevékenység, kirándulás követ. Fél háromtól uzsonna, majd ezt követően este hat óráig foglalkozásokat tartanak a gyerekeknek. Hat órától fürdés, rendrakás, vacsora, majd a tizennégy éven aluliak kilenc, a tizennégy éven felülieknek tíz óráig internetezhetnek, TV-t nézhetnek. Ezt követi a villanyoltás.⁵³

Ez a napirend ideális lehetne a gyerekek számára, azonban az ezekben említett napirendi pontok egy része, mint például a tanulás nem tud megfelelően megvalósulni a gyermekvédelmi intézmények kapacitáshiánya miatt, ami többek között a szakellátott gyerekek magas számának – ezt mutatja fentebb az 1. számú táblázat – köszönhető.

2. A gyermekjogi képviselő

Az előbbiekben bemutattam, hogy kik azok a szereplők, akik a gyermekkel napi, vagy szinte napi kapcsolatban állnak. A gyámok, nevelőszülők és nevelők szerepe kifejezetten fontos a gyerek szempontjából, hiszen elsősorban ők tudják a gyermek életének legjobb irányba haladását biztosítani. Feladataik közé tartozik a gyermekeket megillető jogok biztosítása is. Vannak azonban esetek, amikor az ő segítségük nem elég. Ezekben a helyzetekben tudnak segítségért fordulni a gyermekjogi képviselőhöz.

A gyermekjogi képviselő a gyermeki jogok védelmét ellátó személyek közé tartozik. A Gyvt. szerint a gyermek jogainak védelme mellett segíti a gyermekeket a jogaik és kötelezettségeik megismerésében, érvényesítésében.⁵⁴

Emellett segíti a gyermeknek a panaszok megfogalmazását, ezek kivizsgálását kezdeményezi.⁵⁵ A Gyvt. kitér arra is, hogy a gyermekjogi képviselőnek milyen feladatai vannak a gyermek oktatáshoz való joga tekintetében.

⁵² Házi rend – a ZM GYVK Nagykanizsai Gyermekotthon 13-14. o.

⁵³ Házi rend – a ZM GYVK Nagykanizsai Gyermekotthon 14. o.

⁵⁴ Gyvt. 11/A. § (1) bekezdés

⁵⁵ Gyvt. 11/A. § (2) bekezdés

„A gyermekjogi képviselő figyelemmel kíséri az óvoda, az iskola, a kollégium és a pedagógiai szakszolgálat intézményeiben folyó gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységet, segíti a gyermeki jogok érvényesülését. A gyermekjogi képviselő indokolt esetben megkeresi az említett intézmények fenntartóját, illetve szükség szerint a gyermek érdekében a gyámhatóságnál eljárást kezdeményez.”⁵⁶

A gyermekjogi képviselő nevelési-oktatási intézménnyel történő kapcsolattartásáról az Integrált Jogvédelmi Szolgálatról szóló 381/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet⁵⁷ is rendelkezik.

3. Összegzés

Összefoglalva az előbb ismertetett intézményekről írtakat, elmondható, hogy az eredetileg a szülő kötelezettségének számító taníttatás gyakorlati része a nevelőkre, nevelőszülőkre hárul, míg a gyermek törvényes képviselőjének ellátása az oktatásban is a gyám feladata. Végül a tanulók jogainak védelmére hivatott a gyermekjogi képviselő. A gyermekvédelmi rendszer túlterheltsége, ennek következtében diszfunkcionalitása jelentősen megnehezíti az oktatáshoz kapcsolódó feladatok maradéktalan ellátását. A probléma megoldása érdekében különböző szervezetek jöttek létre, mint például a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány,⁵⁸ melyek célja az általános gyermekjogi jogvédelem, de ez magába foglalja a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek jogainak védelmét is. Emellett önkéntes programok szerveződtek, melyeknek keretében a résztvevők egy gyermekvédelmi intézményben önkéntes munkát végezve jelentősen csökkentik az ott dolgozók terheit.

V. Az iskola és az iskolai szakemberek szerepe

1. Problémafelvetés

Az előző részben említetteken túlmenően fontosnak tartom, hogy a nevelési-oktatási intézményekben ne tekintsenek másként a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekekre, ne érje őket hátrányos megkülönböztetés. A gyermekotthon vezetőjével készített interjúmból kiderül, hogy a gyerekek gyakran találkoznak az őket érintő diszkriminációval az iskolában. Emellett az is megfogalmazódott, hogy a probléma alapjának gondolja a súlyos traumák következtében jelentkező viselkedési gondok mellett a gyermekotthon intézményi jellegét is, mivel ez személytelenséget eredményez. Azt, hogy a szakellátott gyerekeket „megbélyegzik”, mutatja Kothencz János felmérése, amelyben azzal foglalkozik, hogy éreznek-e az állami gondozottak hátrányos megkülönböztetést a diákok vagy a tanáraik részéről. Kiderül, hogy a

⁵⁶ Gyvt. 11/A. § (7) bekezdés

⁵⁷ 381/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet az Integrált Jogvédelmi Szolgálatról 11. § b) pont

⁵⁸ <https://hintalovon.hu/>

megkérdezettek jelentős százaléka (37 %) gondolja úgy, hogy nem bánnak vele a többiekkel egyenlően.⁵⁹ Mindez azért fontos, mert a hátrányos megkülönböztetés jelentősen csökkentheti a gyerekek iskolába járáshoz való kedvét. A hátrányos megkülönböztetés és kirekesztés sajnos nem csak a diákok részéről valósul meg, hanem gyakran a tanárok is előítéletesen állnak a gyerekekhez. Különösen fontos lenne, hogy a szakemberek az iskolában is megértően és előítéletektől mentesen álljanak a szakellátásban élő gyerekekhez, hiszen az Nkt. is hivatkozik az emberi méltóság tiszteletben tartásának kötelezettségére, mind a diákok, mind pedig a tanárok részéről.

A diákok kötelezettségét a következőképpen határozza meg:

„g) az iskola, kollégium vezetői, pedagógusai, alkalmazottai, tanulótársai emberi méltóságát és jogait tiszteletben tartsa, tiszteletet tanúsítson irántuk, segítse rászoruló tanulótársait, ”⁶⁰

A tanárok esetében, pedig a következőt találjuk:

„h) a gyermekek, a tanulók és a szülők, valamint a munkatársak emberi méltóságát és jogait maradéktalanul tiszteletben tartsa, javaslataikra, kérdéseikre érdemi választ adjon, ”⁶¹

A bemutatott kutatás szerint azonban néha maguk a köznevelési intézmények nem működnek partnerként a gyermekek taníttatásának elősegítésében, amellyel szintén megnehezítik a gyermekek gondozását ellátó személyek dolgát. Ez alól természetesen van kivétel. Az Alaptörvény rendelkezése, miszerint az alapfokú oktatás mindenki számára kötelező, a középfokú pedig mindenki számára elérhető, néhány esetben sérül, hiszen vannak olyan ritka helyzetek, mikor maga az iskola nem szívesen, vagy egyáltalán nem is vállalja – ami az általam, a befogadóotthon vezetőjével készített interjúból is kiderült – egy gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerek oktatását. Úgy gondolom, hogy ezzel nemcsak az oktatáshoz való jogot, hanem az Nkt. -ben is deklarált egyenlő bánásmód elvét,⁶² illetve az Alkotmányban említett esélyegyenlőséget⁶³ is sértik.

A gyermekek beilleszkedését nagyban nehezíti az előítéletesség mellett a szegregáció is, amely kirekesztést jelent. Ez talán az előítéletesség következményének is tekinthető, hiszen a

⁵⁹ Kothencz János: Róluk... értük..., Szeged, 2009, ÁGOTA-Állami Gondoskodásban Élő és Veszélyeztetett Fiatalok Támogatásáért országos közhasznú Alapítvány, 741 o. <https://www.agotaalapitvany.hu/media/uploads/images/users/root/kaszpem/rolukertuk.pdf> 2024. 04. 12.

⁶⁰ Nkt. 46. § (1) bekezdés g) pont

⁶¹ Nkt. 62. § (1) bekezdés h) pont

⁶² Nkt. 1. § (2) bekezdés

⁶³ Magyarország Alkotmánya XV. cikk (4) bekezdés

„vélemények” miatt nem tudnak megfelelően beilleszkedni, mivel a közösség nem fogadja be a szakellátott gyerekeket „másságuk” miatt. Elkövetheti az iskola, azon belül az iskola munkatársai vagy a gyerekek is.⁶⁴ Ebből látszik, hogy a gyermekvédelmi intézmény, gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek és az iskola viszonya rossz, és nem feltétlenül mutatható javulás ezen a téren. Erre rávilágított a gyermekvédelmi intézmény vezetőjével készített interjú is.

Mindaz, hogy a szakellátott gyerekek ezzel szembesülnek, arra enged következtetni, hogy a Nemzeti Alaptantervben⁶⁵ (NAT) meghatározott „nevelés-oktatás”⁶⁶ feladatok közül a nevelési funkció nem valósul meg maradéktalanul minden iskolában.

2. A diákok viszonya a szakellátott gyerekekkel

Arról, hogy a diákok miképp bánnak egymással, ha valaki egy kicsit különbözik tőlük, rengeteget lehetne írni, azonban most ezt a gyermekvédelmi ellátásban élő gyermekek helyzetére levetítve mutatom be, hiszen a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek viselkedését nagyban befolyásolja az átélt trauma, amire a gyermekotthon vezetőjével készített interjú is rámutatott.

Vannak esetek, mikor a gyerekek nagyon megértőek rosszabb sorsú társaikkal. Egy ilyen esetet olvashatunk Bruce D. Perry és Maia Szalavitz *A ketrecbe zárt fiú* című könyvében, mikor egy traumát átélt kisfiú egy másik országban próbálja megtalálni a helyét az iskolában a többi tanuló között.⁶⁷ Ezt nagyon jól bemutatja a fejezet címe is, ami a *„Gyógyító gyerekek”*.⁶⁸ Ez egy sikertörténet, hiszen a kisfiúnak sikerült teljesen beilleszkedni az új közösségbe, mivel a gyerekek nyitottak voltak felé.

Az igazság az, hogy a gyerekeknek általában nem ilyen a viszonyuk a gyermekvédelmi szakellátásban élő társaikkal. Nem feltétlenül olyan elfogadóak, mint ahogy az előbb említett történet mutatja. Ezt bizonyítja, hogy Kothencz János által végzett kutatás során, a megkérdezett gyerekek 15 %-a igennel válaszolt arra, a kérdésre, hogy tapasztalt-e már hátrányos megkülönböztetést társai részéről azért, mert állami gondozott. Az előbbi arány magasnak mondható.⁶⁹ A gyermekvédelmi gyámmal készített interjúból kiderült, hogy gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekek és társaik között előfordulnak konfliktusok,

⁶⁴ Herczog, 2007, 187. o.

⁶⁵ 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

⁶⁶ NAT 3.§

⁶⁷ Bruce D. Perry, Maia Szalavitz: *A ketrecbe zárt fiú*. Park Könyvkiadó, 2017. 357 o.

⁶⁸ Perry, Szalavitz, 2017, 283-303. o.

⁶⁹ Kothencz, 2009, 145. o.

azonban ezek az esetek nagy részében nem olyan súlyosak, hogy a gyámnak intézkednie kelljen. A diákok gyakran már előítéletesen várják ilyen helyzetben lévő társaikat, hiszen ők „nem olyanok, mint a többiek”. Ebben nagy szerepe van a tanárok és szülők hozzáállásának, ami úgy mutatkozik meg, hogy a tanár a saját érzéseit rávetíti a diákokra, emellett az is fontos, hogy a pedagógusok körében egyre gyakoribb a kiégés, derült ki a befogadó otthon vezetőjével készített interjúból. Az is kiderült, hogy a diákok elfogadóak, azonban a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek érzékenyen reagálnak a többi diák tetteire, amelynek a vélt sérelmek az alapjai. Barbara Coloroso leírja, hogy az iskolai zaklatás potenciális áldozatává válhat a traumát átélt gyerek, *„aki egyébként is szenved egy korábbi trauma következményeitől, és emiatt rendkívül érzékeny, kerüli a társait, és nehezebbre esik segítséget kérni”*⁷⁰.

Ezek mellé járul még az is, hogy az ő szocializációjuk másként történt, hiszen elsődleges szocializációs színtér a család,⁷¹ amely e gyerekek esetében nem feltétlenül jelenik meg, vagy ha meg is jelenik, nem a vér szerinti szülők nevelésével. Ehhez kapcsolódik Bordieu tőkeelmélete, miszerint létezik gazdasági, kulturális és társadalmi tőke.⁷² A család adja a kulturális tőkét. Azok a diákok, akik magasabb szintű kulturális tőkével rendelkeznek, jobban teljesítenek az iskolában, és a társaikkal is sokkal könnyebben barátkoznak.⁷³ A gyermekvédelmi ellátásban élő gyerekek tőkehiányban szenvednek, mivel egy diszfunkcionálisan működő családból emelték ki őket, és kerültek egy közösségbe, ahol nem feltétlenül van meg a lehetőség egy családi közeg megteremtésére.

A NAT-ban és az Nkt. -ben megjelenik az oktatás mellett a nevelés is, ami az előbb leírtak alapján nem feltétlenül valósul meg maradéktalanul. Ha minden iskola megfelelően ellátná ezt a feladatát, akkor kevesebb lenne a diákok közötti konfliktus is. Ez a dolgozat szempontjából azért fontos, mert a gyermekvédelmi gondoskodásban és a vérszerinti családjukban élő gyerekek között gyakori a rivalizálás, főleg kamaszkorban, derült ki az befogadóotthon vezetőjével készített interjúból. Nem arról van szó, hogy az iskola lássa el a szülő feladatait, de mint másodlagos szocializációs színtér, ennek az intézménynek is nagy szerepe van abban, hogy a gyerekek megfelelően el tudjanak helyezkedni a társadalomban. Emellett a gyerekek

⁷⁰ Barbara Coloroso: Zaklatók, áldozatok, szemlélők. Budapest, Harmat Kiadó, 2020. 383 o.

⁷¹ Rákó Erzsébet: Gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett gyerekek életkörülményei http://real-eod.mtak.hu/9448/1/Rako_Erzsebet_Gyermekevedelmi_intezmenyek.pdf 2024. 04. 04.

⁷² Varga, 2012, 15-16. o.

⁷³ Rákó Erzsébet: Gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett gyerekek életkörülményei http://real-eod.mtak.hu/9448/1/Rako_Erzsebet_Gyermekevedelmi_intezmenyek.pdf 2024. 04. 04.

méltóságának védelme, mint ahogy már említettem az iskola feladata. Ez a már korábban idézett Nkt.-n kívül az Alaptörvényben is megjelenik.⁷⁴

„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”⁷⁵

Mindez akképp kapcsolódik az oktatáshoz való joghoz, mint alkotmányos alapjoghoz, hogy ha az nevelési-oktatási intézményben nincs biztosítva, hogy a gyermek biztonságban, és egyenrangúnak érezze magát, akkor nem akar majd iskolába járni. Ezzel nem érvényesülne az előbb említett joga. Természetesen a gondozását ellátó személy kötelezettsége ebben az esetben is fennáll, ami annyit jelent, hogy iskolába kell járatni a gyereket, de a probléma valamilyen formában történő megoldásával, ami lehet mediáció, vagy esetleg iskolaváltás. Az ilyen konfliktusok miatt tartottam fontosnak idézni az Alkotmány emberi méltóságról szóló részét⁷⁶ is. Hiszen az, hogy a gyermeket bántalmazzák az iskolában, nem közvetlenül érinti az oktatáshoz való jogát, de közvetetten igen, mégpedig azért, mert ebben az esetben azért nem akar iskolába menni, mert nem érzi ott biztonságban magát.

Az iskolai dolgozók feladata többek között ezen problémák megoldása is a minden gyermek számára biztonságos légkör megteremtése érdekében, hiszen ennek megteremtése az egyik alapfeltétele annak, hogy az iskola megfelelően tudjon működni mind a tanulói, mind pedig a munkatársi oldalon.

3. Iskolai szakemberek

A diákok mellett természetesen az iskolában dolgozó szakembereknek is nagy szerepük van abban, hogy a gyermek miként fogja magát érezni az iskolában, hogyan fog ott teljesíteni, tehát abban is, hogy miként fog boldogulni az életben. Ebben nagy szerepet játszanak az oktatás funkciói, melyeket Halász Gábor határozott meg.⁷⁷ Ezek közül most a dolgozat szempontjából relevánsakat mutatom be.

Az első az egyén személyiségének alakítása, melyben megjelenik az iskola nevelő funkciója. Nagy szerepe van az oktatásnak a kultúra megismertetése terén is. Ezek után a társadalmi integrációt segítő funkcióra mutatok rá. Végül pedig az örömszerző funkciót ismertetem, mely abban segíti a gyerekeket, hogy megszeressék az iskolát, a tanulást, hiszen csak így valósulhat

⁷⁴ Magyarország Alaptörvénye II. cikk

⁷⁵ Magyarország Alaptörvénye XVI. cikk

⁷⁶ Magyarország Alaptörvénye II. cikk

⁷⁷ Halász Gábor: Az oktatási rendszer. Budapest, Műszaki Könyvkiadó, 2001. Idézi: Hegedűs Judit: Gyermekvédelem az iskolában https://real.mtak.hu/16633/7/gyermekvedelem_az_iskolaban.pdf 2024. 04. 30.

meg, a már sokat hallott élethosszig tartó tanulás.⁷⁸ Azt, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek mennyire szeretnek iskolába járni, én is megkérdeztem az gyermekvédelmi intézmény vezetőjével készített interjú során. Kiderült, hogy alsó tagozatban még szívesen járnak iskolába, azonban felső tagozatban elkezdik érezni a velük szemben fennálló sztereotípiákat, aminek következtében iskolakerülővé válnak, megjelenik a deviáns magatartás, és ezek következtében egyre kevesebb kitörési lehetőségük lesz. Éppen ezért az iskola örömszerző funkciója talán a legrelevánsabb mind közül az oktatáshoz való jog érvényesülésének problémája szempontjából, hiszen amennyiben ezt a funkcióját nem látja el az iskola, a gyermek nem fog tudni megfelelően boldogulni a későbbiekben, ráadásul, ha a gyerek nem tapasztal örömet azzal kapcsolatban, hogy iskolába jár, előbb vagy utóbb, de megvalósul a korai iskolaelhagyás, amelyről később részletesebben fogok írni. Mindezeket azért az iskolai személyzettel kapcsolatosan fejtettem ki, mert úgy vélem, az előbb említett funkciók megvalósulásában, vagy meg nem valósulásában az iskola dolgozóinak döntő szerepük van.

Az iskolai személyzet, azon belül a pedagógusok, az iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, illetve a szociális munkás szerepét mutatom be a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek sajátos helyzetének szempontjából.

3.1. Pedagógusok

A pedagógusok esetében elsőként a tanárképzés hiányosságaira térek ki. Azt már tudjuk, hogy a családi háttér és az iskolai teljesítmény között szoros összefüggés van. Erre a PISA-vizsgálatok (Programme for International Student Assessment) is rámutatnak – ESCS-index (economic, social and cultural status index). Magyarország ESCS-indexe nagyjából az OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) átlaggal egyezett meg 2022-ben.⁷⁹ Ebben az eredményben – ami ugyan nem mondható rossznak, de javításra szorulna – nagy szerepet játszik, hogy a tanárképzésben részt vevő hallgatók nem tudják, hogyan kell bánni a például család nélkül élő gyerekekkel. Ennek egyik oka, hogy a gyakorlóiskolák általában elitiskolák, azonban a kezdő tanárok nem ilyen, hanem olyan iskolákban fognak elhelyezkedni elsősorban, ahol több hátrányos helyzetű gyerekekkel kell foglalkozniuk.⁸⁰

⁷⁸ Halász Gábor: Az oktatási rendszer. Budapest, Műszaki Könyvkiadó, 2001. Idézi: Hegedűs Judit: Gyermekvédelem az iskolában https://real.mtak.hu/16633/7/gyermekvedelem_az_iskolaban.pdf 2024. 04. 30.

⁷⁹ Programme for International Student Assessment. PISA 2022. Összefoglaló jelentés https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktat/nemzetkozi_merese/pisa/PISA2022.pdf 2024. 06. 17.

⁸⁰ Fejes József Balázs, Szűcs Norbert: Pedagógusképzés és hátránykompenzáció https://www.researchgate.net/publication/334365452_Pedagoguskepzes_es_hatranymkompenzalas

Emellett nagy problémát okozott a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény (ún. státusztörvény), amely nagymértékben befolyásolta a pedagógusok számának csökkenését. A tanárok számának csökkenését mutatja, hogy a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány 2023-as Gyermekjogi jelentése szerint 2023 január és szeptember között 4314 tanár mondott fel. Bár ebben az időszakban 5000 tanár kezdte meg az oktatást. Ezek pillanatnyi adatok, amelyek nem tudnak ellentmondani a hosszú távon megfigyelhető tanárhiánynak.⁸¹ A tanárhiányt szemlélteti a KSH felmérése, miszerint a 2023/2024-es tanévben összesen 163.556 pedagógus volt a pályán.⁸² A státusztörvény azért váltott ki akkora mértékű ellenállást, amelynek következményeképp rengeteg tanár mondott fel, mert a törvény a köznevelésért felelős belügyminiszter kezébe adott olyan jogosítványokat, mint például, hogy rendeletben határozhatja meg a teljesítményalapú értékelési rendszer szabályait.⁸³

„Felhatalmazást kap a köznevelésért felelős miniszter, hogy a pedagógus munkavégzése színvonalára, nyújtott munkateljesítményére vonatkozó, kompetencia és teljesítményalapú értékelési rendszer részletes szabályait rendeletben határozza meg.”⁸⁴

A törvény tartalmaz rendelkezéseket a gyerekek jogaival kapcsolatban is. Az egyik ilyen, hogy a pedagógusnak kötelessége a különös figyelmet igénylő tanulókkal szemben megfelelő bánásmód tanúsítása, az együttműködés más szakemberekkel.⁸⁵

Tehát láthatjuk, hogy a tanárképzés hiányosságai, illetve az újonnan megjelent törvény egyaránt nagy mértékben hozzájárul ahhoz, hogy egyre kevesebb ember válassza a tanári pályát, valamint ahhoz is, hogy végzett tanárok hagyják el azt. Ennek egyik fontos következménye, hogy sokkal kevesebb figyelem fog jutni egy-egy diákra, mint azelőtt. Így akár a különleges bánásmódot igénylő tanulók – például a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek – nem feltétlenül kapják meg azt a támogatást, amelyre szükségük lenne ahhoz, hogy az oktatáshoz való joguk megfelelően érvényesülhessen, valamint ahhoz, hogy később olyan tagjaivá válhassanak a társadalomnak, aki elősegíti a társadalmi fejlődést.

A különleges szükségletű gyerekekkel való foglalkozásra sajnos nem minden esetben van kapacitásuk az iskoláknak. Ezt a problémát igyekszik orvosolni az ún. segítő pedagógus. Ez azt

⁸¹ Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány: Gyermekjogi jelentés 2023 <https://hintalovon.hu/2024/05/21/2023-ban-elkepesztoen-nehez-volt-gyerekeknek-lenni-es-gyereket-nevelni/>

⁸² https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0003.html 2024. 12. 03.

⁸³ Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány: Gyermekjogi jelentés 2023 <https://hintalovon.hu/2024/05/21/2023-ban-elkepesztoen-nehez-volt-gyerekeknek-lenni-es-gyereket-nevelni/>

⁸⁴ 2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról 155. § (2) bekezdés

⁸⁵ 2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról 67. § (1) bekezdés 2. pont

jelenti, hogy „a tanár nem „csak” tanít, hanem pedagógusként figyelve diákjaira, az ő egyediségük, szükségleteik, igényeik szerint és alapján segíti, támogatja, tervezi és követi egyéni haladásukat minden értelemben.”⁸⁶ Tehát a segítő pedagógus lehetővé teszi a differenciált oktatást, amelyre többek között a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekeknek is szükségük van, mivel ők sok területen hátrányban vannak a társaikhoz képest, ami megnehezíti az iskolában való megfelelő teljesítést mind tanulmányi téren, mind szociális kapcsolatok kialakítása esetében, ami hátráltatja az oktatáshoz való joguk érvényesülését.

3.2. Iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelős

Az iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelős feladatkörét a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet szabályozza. A rendelet már ugyan hatályon kívül lett helyezve, azonban fontos bemutatni, hogy milyen szerepe van e személynek az iskolában. Feladata elsősorban az, hogy segítse a pedagógusok gyermek- és ifjúságvédelmi munkáját. Feladatai közé tartozik az, hogy tájékoztatást ad a gyerekeknek arról, hogy milyen problémával fordulhatnak hozzá, vagy más gyermekvédelmi szervekhez. A veszélyeztetett gyermekekkel, és a gyermekbántalmazás megelőzésével kapcsolatban is tartalmaz rendelkezést. Intézkedéseket kell tennie az önkormányzat felé támogatások céljából akkor, ha a gyermek anyagi veszélyeztetését észleli.⁸⁷

A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős feladata elsősorban nem az, hogy a már szakellátásba került gyerekek helyzetén javítson, hanem hogy a gyermek legjobb érdekét szem előtt tartva cselekedjen, ha olyat észlel, amelyről ő úgy véli, hogy a gyermeket veszélyezteti. A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős tehát sokkal inkább a jelzőrendszer részét képezi, mint a szakellátását, de szerepe kétségtelenül fontos.

3.3. Szociális munkás

Az iskolai nevelés-oktatás fontosságát már többen is hangsúlyozták az idők során, hiszen társadalmi szinten is fontos, hogy az iskolából kikerülve a diákok szolgálni tudják a társadalom érdekeit. Ez nem valósulhat meg akkor, ha az iskola csak az oktatási funkciót valósítja meg. Ennek a problémának a kiküszöbölésére hivatott az iskolai szociális munkás.

A gyerekekre rengeteg tényező hatással van, amelyek közül vannak, amelyek pozitívan (például a szülők iskolázottsága, békés családi háttér) hatnak a gyerekekre, míg vannak olyan gyerekek,

⁸⁶ Hegedűs Judit: Gyermekvédelem az iskolában https://real.mtak.hu/16633/7/gyermekvedelem_az_iskolaban.pdf 2024. 06. 17.

⁸⁷ 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről 6.§ (5) bekezdés

akiknek a család sokproblémás jellegéből, vagy éppen a család hiányából adódóan több figyelemre, valamint támogatásra van szükségük. Az ilyen gyerekeket nevezzük hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeknek – amilyenek a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek is –, melynek definícióját a Gyvt. tartalmazza.

„Halmozottan hátrányos helyzetű

a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az (1) bekezdés a)–c) pontjaiban meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll,

b) a nevelésbe vett gyermek,

c) az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.”⁸⁸

A hátrányos helyzetű gyerekek száma az alap-illetve középfokú oktatásban egyaránt csökkent a KSH adatai alapján. Ugyanis míg 2014-ben 132 778 fő hátrányos helyzetű diák vett részt az alapfokú oktatásban, addig 2023-ban 38 125 fő.⁸⁹ Hasonlóan alakult a középfokú oktatásban is, ugyanis a gimnáziumokban 2014 és 2023 között 13 306 főről 1 037 főre⁹⁰, a szakiskolákban 989 főről 330 főre⁹¹ csökkent a hátrányos helyzetű tanulók száma. Természetesen az, hogy ezek a gyerekek rosszabbul teljesítenek társaiknál, nem minden esetben jellemző, hiszen vannak köztük olyanok, akik reziliensebbek társaiknál. Ez azt jelenti, hogy a hátrányos körülmények ellenére képesek jól teljesíteni az iskolában.⁹²

A korábban már említett PISA felmérés kimutatta, hogy a finn diákok az átlagnál jobban teljesítenek az iskolában (bár 2022-ben nem ők érték el a legmagasabb pontszámot⁹³). Egyes szerzők szerint ebben az eredményben nagy szerepet játszik az iskolai szociális munka megfelelő működése.⁹⁴

⁸⁸ Gyvt. 67/A. § (2) bekezdés

⁸⁹ https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0008.html

⁹⁰ https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0014.html

⁹¹ https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0012.html

⁹² Máté Zsolt: Az iskolai szociális munka 2015. = Esély 2015/4 77-95. o. https://esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-6_Mate_Iskolai_szocialis.pdf 2024. 06. 18.

⁹³ Programme for International Student Assessment. PISA 2022. Összefoglaló jelentés https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_merese/pisa/PISA2022.pdf 2024. 06. 18.

⁹⁴ Pirkko, Sipilä-Lähdekorpi: School social work behind the success of student achievement in Finnish schools. International Network for School Social Work, Electronic Newsletter, December 2013. Idézi: Máté, 2015, 80. o. https://esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-6_Mate_Iskolai_szocialis.pdf 2024. 06. 18.

Azért lenne fontos nagy hangsúlyt fektetni az iskolai szociális munkára, mert „*az ún. multidiszciplináris tudás birtoklása teszi képessé az iskolai szociális munkásokat arra, hogy ágazat határokon átvéelő szakmájuk révén „kötséghatékony” szaktudást jelenítsenek meg az iskolában.*”⁹⁵ A szociális munkás ismeretekkel rendelkezik a jogi és a társadalmi viszonyokról, illetve szükség esetén tanácsadásra is képes. Az ismeretek birtokában képes arra, hogy az egyszerűbb pszichológiai helyzetek kezelje, szükség esetén pedig a megfelelő szakemberhez irányítsa a gyerekeket.⁹⁶ Ezekkel elősegíti azt, hogy a gyermekek sikeresebben be tudjanak illeszkedni a közösségbe. A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekeknek pont ilyen személyre szabott segítségre van szükségük.

Az észak-európai országokban, ahol a szociális munka már az 1950-es évek óta jelen van, az ezt a munkakört ellátó személyek feladata a diákok érzelmi gondjainak kezelése.

Magyarországon 3 modell jelent meg, a hagyományos, a ferencvárosi, illetve a pécsi. A hagyományos modellben a szociális munkás az iskolai személyzet tagja, ezért egyfajta alá-fölé rendeltségi viszony jelenik meg. A ferencvárosi modellben ugyan nincs hierarchikus viszony, azonban egy szociális munkás több iskolában is ellátja feladatait. A pécsi modell ötvözi az előző két modell tulajdonságait, ami azt jelenti, hogy egy külső szervezet (például civil szervezet) tagja látja el ezt a szerepet, azonban az a személy csak egy adott iskolában látja el feladatait.⁹⁷

VI. Gyermekvédelmi szakellátásban élés hatása az iskolai teljesítményre

1. Problémafelvetés

Azzal kapcsolatban, hogy milyen hatása van a gyermekvédelmi gondoskodásban élés a gyerekek tanulmányára, kevés adat áll rendelkezésre annak ellenére, hogy fontos lenne az oktatás és a gyermekvédelem kapcsolatának vizsgálata, hiszen a szakellátott gyermekek helyzete az élet minden területén, így az oktatás esetében is sajátos. Ennek egyik oka az eltérő szocializáció, ami a család hiányából ered. Fontos kiemelni, hogy az ő esetükben a vérszerinti családban élő gyerekekkel ellentétben az ún. bikulturális szocializáció is másképp jelenik meg. Míg a családjukban nevelkedő gyermekek esetében a család és az iskola, mint két szocializációs színtér szorosan összekapcsolódik, és kiegészíti egymást, addig a szakellátott gyerekek esetében megjelenik a család, a gyermekvédelem, illetve az iskola hatása.⁹⁸ Ez azért probléma,

⁹⁵ Máté, 2015, 81. o. https://esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-6_Mate_Iskolai_szocialis.pdf 2024. 06. 18.

⁹⁶ Máté, 2015, 81. o. https://esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-6_Mate_Iskolai_szocialis.pdf 2024. 06. 18.

⁹⁷ Máté, 2015, 85-90. o. https://esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-6_Mate_Iskolai_szocialis.pdf 2024. 06. 18.

⁹⁸ Varga, 2012. 17-19. o.

mert az iskola sajnos ezt nem minden esetben tudja megfelelően kezelni, aminek következtében megjelenik a szegregáció, illetve – ennek esetleges következményeként – a korai iskolaelhagyás. Ezek nagy hatással vannak a gyerekek oktatáshoz való jogának érvényesülésére, vagy éppen nem érvényesülésére, hiszen, mint ahogy már említettem, az, hogy a gyerek miként érzi magát az iskolában, hogyan tud ott teljesíteni, nagyban meghatározza az oktatásban való részvételét, ami egyértelműen az oktatáshoz való jogához kapcsolódik.

Az iskolai teljesítménnyel kapcsolatban interjút készítettem két olyan állami fenntartású általános iskola igazgatójával. Mindkét intézmény fogad gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekeket is. Az egyik általános iskola vezetőjével készített interjú során kiderült, hogy a gondozási hely csak a gyermek gondozását és fizikai ellátását tudja biztosítani, ez nagy mértékben köszönhető a szakemberek alacsony számának. Ezen kívül említette, hogy a gyermekvédelmi intézmény megtartó ereje gyenge, aminek következtében gyakoriak a szökések, amelynek következtében kimaradnak az iskolarendszerből is. A nevelőszülőknél élő gyerekek oktatásban történő részvétele jobban biztosított, hiszen ebben az esetben sokkal inkább oda tudnak figyelni az egyes gyerekekre, azok alacsonyabb száma miatt. A másik iskola vezetője kitért az egyéni tanrendet igénylő tanulókra is, amelyre abban az intézményben a komplex mozgásterápiát alkalmazzák, melynek következtében a tanulási nehézség akár meg is szűnhet. Azonban, ha ez nem történik meg, biztosítva van a gyerek számára, hogy eszközöket használjon a tanulmányai teljesítése érdekében. A beilleszkedéssel kapcsolatban előbbi esetben a célzott figyelmet, fokozott támogatást, és a beilleszkedést segítő programok fontosságát emelte ki az iskolaigazgató, míg másik esetben azt állította, hogy az általa vezetett intézmény elfogadó, és minden segítséget megad azoknak a diákoknak, akiknek arra szükségük van. A gyermekvédelmi intézménnyel való szoros együttműködést mindkét esetben fontosnak tartották, hiszen ez kiszámíthatóságot jelent a gyermekek felé. Emellett az előbbi iskola igazgatója elmondta, hogy az ő esetükben az iskolai szakemberek (akikről korábban részletesen írtam) foglalkozásokat tartanak, ezzel is javítva a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek helyzetén. Megkérdeztem, hogy mi jelentené a legnagyobb segítséget e gyerekek számára. Az egyik iskola vezetője azt mondta, hogy a kiszámítható biztonságos legkör kifejezetten fontos, illetve az élményközpontú tanulás megvalósításával sokkal jobban meg lehetne tartani a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekeket az oktatási rendszerben. A másik intézmény igazgatója a megkülönböztetés megszüntetését, a pedagógusok és gyógypedagógusok közötti szoros kapcsolatot és a korai fejlesztést hangsúlyozta.

A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekek, akiknek egyéni tanrendre van szüksége, sajátos a helyzetük. A gyermekotthon vezetőjével készített interjú alapján gyakori, hogy ezeknek a gyerekeknek az oktatási és a gyermekvédelmi intézmény kompetenciahatárainak hiányosságai miatt gyakran csak osztályozóvizsgára van lehetőségük, fejlesztőfoglalkozásokra nem. Ez a probléma intézményi jellegből ered.

A gyermekvédelmi gyám szerint megoldást jelenthet a lentebb leírtakra, ha egyfajta érzékenyítésként felkészítik az iskolai dolgozókat és a diákokat a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek érkezésére, ezzel előzve meg az előítéletességet, amely a következőkben leírt jelenségek egyik oka. A szakellátásban élő gyerekek fontos lenne elmagyarázni, hogy miért olyan fontos az iskolai végzettség. Ez egyes esetekben nehézséget okoz, hiszen néha ez szemben áll a családi példával.

2. Szegregáció

A szegregáció a magyar oktatási rendszer egyik alapvető vonása, ami a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek esetében egy nagy probléma. Az befogadó gyermekotthon vezetőjével készített interjú során kiderült, hogy az iskolák sok esetben egyáltalán nem befogadóak a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekekkel szemben. A gyámmal készített interjúm során megkérdeztem, hogy az ő véleménye szerint hogyan viszonyulnak az iskolák a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekekhez. Azt a választ kaptam, hogy ez iskolánként, sőt intézményen belül is változó. Az, hogy a szegregáció a magyar oktatási rendszer alapvető vonásainak egyike, azt jelenti, hogy a különböző családi háttérű diákok elkülönítése jelentős mértékben figyelhető meg, akár nemzetközi összehasonlításban is.⁹⁹ Hermann Zoltán, Kertesi Gábor és Varga Júlia elemzéséből kiderül, hogy Magyarországon az iskolák közötti variancia mértéke 2006 és 2019 között körülbelül 40%-os növekedést mutat. Emellett a szegregációs index kimutatta, hogy a társadalom alsó ötödéhez tartozó diákok szegregációja a teljes vizsgált időszakban megfigyelhető, míg a társadalom felső ötödéhez tartozó diákok esetében 2015-ig növekedés, azután stagnálás tapasztalható.¹⁰⁰ Mindezt összevetették a PISA és egyéb felmérések eredményeivel. Az a következtetés vonható le, hogy az iskolai szegregáció

⁹⁹ Hermann Zoltán, Kertesi Gábor, Varga Júlia: A teszteredmények társadalmi egyenlőtlensége és az általános iskolai szegregáció = Közgazdasági Szemle 71. évfolyam, 2024. április, 353-378. o. https://epa.oszk.hu/00000/00017/00325/pdf/EPA00017_kozgazdasagi_szemle_2024_04_353-378.pdf 2024. 10. 02.

¹⁰⁰ Hermann, Kertesi, Varga, 2024, 358. o.

nagymértékben hatással van a diákok tanulmányi teljesítményére,¹⁰¹ ami végső soron a tanulmányok befejezésével is nagy gondot okoz.

Azt, hogy a szegregáció milyen hatással van az iskolai teljesítményre, illetve a legmagasabb iskolai végzettség típusára, Hermann Zoltán és Kisfalusi Dorottya vizsgálta. Arra a következtetésre jutottak, hogy az erősen szegregált iskolákban a diákok alacsonyabb, míg a nem szegregált intézményekben a tanulók jobb tanulmányi eredményeket érnek el, és nagyobb eséllyel szereznek érettségit, valamint diplomát. Emellett megkülönböztettek még közepesen szegregált intézményeket is, melyek értékei értelemszerűen a kettő között helyezkednek el, egyes esetekben a nem szegregált (például a nyolcadik osztályos tesztpontszámok), míg máshol az erősen szegregált (például a felsőoktatási részvétel) intézmények eredményeihez közelebb.¹⁰²

A szegregációt azért tartom fontosnak részletesebben bemutatni, mert ez az egyik jelentős oka annak, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek esetében nem, vagy nem megfelelően érvényesül az oktatáshoz való jog, mivel körükben is megjelenik ez a probléma, ami a viselkedésüknek is köszönhető, azonban ennek kezelésében az iskolában dolgozó szakembereknek nagy szerepük van, derül ki a gyermekotthon vezetőjével készített interjúból. Ez a vizsgált probléma szempontjából azért fontos, mert ha ki vannak rekesztve egy közösségből, vagy éppen homogén szerkezetű osztályban, vagy iskolában tanulnak, a tanulmányi eredményük gyengébb lesz a többi diák eredményénél. Az interjúból kiderült, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek nem kapnak minden esetben elegendő segítséget az iskolában az integrációhoz – épp ahogy a tanuláshoz sem –, hiszen úgy gondolják, hogy a gyermekvédelmi intézmény feladata a gyerekek segítése ezen a téren. Ezt a helyzetet rontja, hogy az iskolapszichológus és az iskolai szociális munkás sem tud elegendő időt szánni a gyerekekre, mivel ők is maximális létszámú gyerekekkel foglalkoznak.

Ennek a problémának a megoldása lehet a heterogén szerkezetű osztályok létrehozása, amelyben minden társadalmi csoportból származnak diákok. Ez azonban csak akkor valósulhat meg sikeresen, ha az iskolában ún. inkluzív nevelést alkalmaznak. Az inklúzió az oktatás esetében az egyenlő részvételt jelenti, amely abban mutatkozik meg, hogy mindenki egyenlőként vesz részt a tanulásban és elfogadják olyannak, amilyen. Az inkluzív nevelési tér

¹⁰¹ Hermann, Kertesi, Varga, 2024, 361. o.

¹⁰² Hermann Zoltán, Kisfalusi Dorottya: Iskolai szegregáció, tanulói teljesítmény és iskolai továbbhaladás Magyarországon <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2023/11/Iskolai-szegregacio-tanuloi-teljesitmeny-es-iskolai-tovabbhaladas-Magyarorszagon.pdf> 2024. 06. 20.

alapja, hogy az adott esetben kirekesztett helyzetben lévők – jelen esetben a gyermekvédelemben élők – sajátosságainak feltárására kell törekedni a kategorizálás helyett. Tehát elmondható, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek sajátosságaira (traumák, sérülések, lemaradások stb.) koncentrálni személyre szabott pedagógia¹⁰³ lenne a legalkalmasabb ezen gyerekek oktatáshoz való jogának érvényesítésére, hiszen ezzel ők is megfelelően tudnának boldogulni az iskolában.

Az integráció – amely szintén megoldást jelent a problémára – esetében az egyénnek kell alkalmazkodnia a többiekhez. Az integrált oktatásnak három szintje van. A helyi integráció esetében a különböző gyerekek egy osztályban tanulnak. A szociális integráció azt jelenti, hogy a gyerekek a tanórákon kívüli időben sincsenek elkülönítve. A legmagasabb szint a funkcionális integráció, amikor a gyerekek együtt kapnak támogatást.¹⁰⁴

Az egyéni képességeknek megfelelő oktatás biztosítása már az Nkt. alapelvei között is szerepel.¹⁰⁵ Emellett a NAT is meghatározza, hogy az közoktatás feladatai közé tartozik az egyéni nevelés.¹⁰⁶

3. Korai iskolaelhagyás

A másik nagy probléma a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek esetében az oktatásban az korai iskolaelhagyás – Early School Leaving (ESL) –, amely többek között a szegregáció következményének is tekinthető. A befogadóotthon vezetőjével készített interjú során kiderült, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek esetében a lemorzsolódás gyakori jelenség, ami a sok gondozási hely- és iskolaváltásnak köszönhető. Így nem tudnak megfelelően beilleszkedni egy közösségbe sem. Kiderült, hogy ezek a gyerekek gyakran értéktelenebbnek érzik magukat az iskolában, mint a gyermekvédelmi intézményben. Azzal kapcsolatban, hogy kik minősülnek korai iskolaelhagyóknak, több álláspont is létezik. Az OECD meghatározása szerint korai iskolaelhagyók azok a 20-24 évesek, akik nem rendelkeznek középiskolai érettséggel. Az Európa Tanács szerint azok a 18-24 évesek, akiknek

¹⁰³ Varga. 2012. 19-22. o.

¹⁰⁴ Dudás Attiláné dr. Korinek Beáta Zsófia: „Csodagyereknek tartottak, pedig csak árva voltam” – A működési zavarok hatásai a veszélyeztetett gyermekek társadalmi integrációjára. Pécs, 2024. 114-115. o. <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia-vedes-ertekezes.pdf> 2024. 12. 03.

¹⁰⁵ Nkt. 3. § (6) bekezdés

¹⁰⁶ NAT I. 1. A köznevelés feladata és értékei

nincs alapfokú végzettségük, akik olyan középfokú képzésben vesznek, vagy vettek részt, amely nem biztosítja az érettségi megszerzését.¹⁰⁷

Az ESL esetében megfigyelhetőek bizonyos kockázati tényezők, amelyek közül meg lehet különböztetni egyéni és intézményi elemeket is. Egyéninek mondható például a tanulmányi eredmény vagy a viselkedés. Intézményiként megemlíthendők az iskola sajátosságai, mint az, hogy mennyire jellemző az inkluzivitás. Ezeken túl természetesen kulcsfontosságú a pedagógusok szerepe is.¹⁰⁸ Emellett fontos kiemelni a jelenség következményeit is. Ezek példálózó jelleggel a következők: gyakrabban válnak munkanélkülivé, alacsonyabb fizetést kapnak, ritkábban vesznek részt a demokratikus folyamatokban (például ritkábban vesznek részt a szavazásokon). Mindennek számos hátrányos gazdasági következménye van, hiszen alacsonyabb lesz az adóbevétel a korai iskolaelhagyók számának növekedésével arányosan, illetve az állam számára a jelenség magasabb szociális kiadásokat jelent.¹⁰⁹ Ez az arány Magyarországon a KSH felmérése alapján 2000 és 2023 között mindig 10 % felett volt.¹¹⁰

Az ESL megelőzésére különböző stratégiákat hoztak létre. Az egyik ilyen az ún. megelőlegező stratégia, amely a koragyermekkori fejlesztést foglalja magában. A másik a „megelőző”, amelynek három típusát különböztetjük meg. A strukturális stratégiák az oktatási rendszer fejlesztését, az iskola szintű stratégiák az iskola lehetőségeit veszik alapul, míg a tanuló központú stratégiák az egyéni szükségleteket helyezik a középpontba. Harmadikként, a „kompenzációs” stratégia azokat érinti, akik korai iskolaelhagyók voltak, azonban később képzettséget akarnak szerezni.¹¹¹

A korai iskolaelhagyás problémája változó arányban minden országban megjelenik. Ennek megoldására számos programot, módszert dolgoztak ki. Svédországban a jó minőségű iskola előtti felkészítésre helyezik a hangsúlyt. Olaszországban lehetővé teszik a 16-18 évesek számára, hogy tanulmányaikat alternatív iskolákban és munka mellett is folytathassák. Írországon az iskolai és az otthoni közösség kapcsolatának javításában látják a lehetőséget az ESL javítására. A Cseh Köztársaságban az egyéni képességekre helyezik a hangsúlyt. Ezek mellett természetesen még számos más program létezik. Magyarországon a korai

¹⁰⁷ Kőműves Ágnes: Tegyük a korai iskolaelhagyás ellen! = Család Gyermek Ifjúság 2010/4 51-56. o. http://www.csagyi.hu/images/stories/kiadvanyok/folyoirat/CsaGyI_2010_4.pdf 2024. 06. 24.

¹⁰⁸ Varga Aranka: A hazai oktatási integrációs tapasztalatok és a korai iskolaelhagyás megelőzése. In: Új kutatások a neveléstudományban. Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottsága, 2016. 117-119. o.

¹⁰⁹ Kőműves, 2010, 52-54. o..

¹¹⁰ https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0028.html

¹¹¹ Kőműves, 2010, 54-56. o. http://www.csagyi.hu/images/stories/kiadvanyok/folyoirat/CsaGyI_2010_4.pdf 2024. 06. 24.

iskolaelhagyók számának csökkentése céljából tanodákat hoztak létre, melyek célja, hogy a hátrányos helyzetű diákoknak segítséget nyújtsanak tanulmányaikhoz.¹¹²

4. Egy pozitív példa, és egy lehetséges megoldás

1. Az Élmény Tár, mint pozitív példa

Az Élmény Tár tanoda egy dél-dunántúli szervezet, melynek célja, hogy esélyegyenlőséget teremtsen a különböző háttérű gyerekek között. A szervezet 2010-ben kezdte meg működését, célja pedig az volt, hogy a mélyszegénységben élő – „*mélyszegénységről akkor beszélünk, ha nem áll rendelkezésre elegendő erőforrás a létfenntartáshoz szükséges alapvető javak biztosításához*”¹¹³ – gyerekek és jobbmódú társaik különböző foglalkozásokon vehetnek részt együtt.¹¹⁴ A tanodába leginkább hátrányos helyzetű gyerekek járnak, azonban a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekek számára is nagy segítséget nyújtana, ha a gyermekvédelmi rendszerben is alkalmaznák a tanoda jelleget, mivel ez számos olyan – alább bemutatott – jellemzővel rendelkezik, amely a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekeknek az élet számos területén – így az oktatásban is – segítséget tudna nyújtani.

A szervezet egy kis közösséget alkot, melynek a gyerekek, a mentorok és az önkéntesek egyaránt tagjai. Különlegessége, hogy egy családi légkört teremt, melyben a tagok kölcsönösen segítik egymást. A gyerekek számára ez egy olyan hely, ahova mindig fordulhatnak, ha támogatásra van szükségük. Az Élmény Tár által működtetett önkéntes programot gyermekközpontú szemlélet jellemzi. Célja, hogy az ebben résztvevők megismerjék a társadalmi felelősségvállalást és részt vegyenek az egyes problémák megoldásában, ezzel is érzékenyítve őket.¹¹⁵

Az Élmény Tár igyekszik biztosítani minden gyerek számára a biztonságot és a kiszámíthatóságot. Egy olyan közösségi teret hoznak létre, melyben az ide érkezők ezeket átérezhetik. Ezek mellett fontosnak tartják, hogy a gyerekek nyissanak a világ felé, mindezt természetesen úgy, hogy közben megőrizték azt a biztonságérzetet, amit a szervezet nyújt számukra.¹¹⁶

A résztvevő gyerekek itt megtanulják, hogy milyen is az, ha egy közösség demokratikus keretek között működik. Itt ugyanis nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy megtanulják, hogy minden

¹¹² Kőműves Ágnes: Sikeres programok a korai iskolaelhagyás megakadályozásáért. = Család Gyermek Ifjúság 2010/6. 26-32. o. http://www.csagyi.hu/images/stories/kiadvanyok/folyoirat/CsaGyI_2010_6.pdf 2024. 06. 26.

¹¹³ <https://www.coe.int/hu/web/compass/poverty> 2024. 12. 03.

¹¹⁴ <https://elmenytartanoda.hu/tortenetunk> 2024. 09. 30.

¹¹⁵ <https://elmenytartanoda.hu/kuldetes-szemlelet> 2024. 09. 30.

¹¹⁶ <https://elmenytartanoda.hu/kuldetes-szemlelet> 2024. 09. 30.

ember egyenlő, és mindenkit megilletnek ugyanazok a jogok. A gyerekek megismerik jogaikat, és tudni fogják, hogy a megalázó bánásmód soha, senkivel szemben nem megengedett.¹¹⁷

Fontosnak tartják a szociális és kognitív készségek és képességek fejlesztését. A szociális kompetenciák fejlesztése azért fontos, mert a gyerekek így megtanulják, hogy hogyan illeszkedhetnek be egy közösségbe, hogyan tudnak együttműködni másokkal, illetve ezzel fejlődik többek között a problémamegoldó készségük is. A kognitív készségek fejlesztése körébe tartozik a szövegértés, a matematika (ezzel együtt a logika), a digitális ismeretek, és az idegen nyelv elsajátításának támogatása.¹¹⁸ Ezekben nagy szerepet kap a személyreszabottság. Ez az egyéni fejlesztésekben nyilvánul meg, ugyanis az ilyen alkalmak során a gyerekek saját tanulási stílusához igazodva segítenek neki elsajátítani az ismereteket.¹¹⁹ Az egyéni igényeknek megfelelő foglalkozásokban nagy szerepe van annak, hogy az Élmény Tárból egyfajta mentorprogram működik, melynek segítségével a gyerekek megtanulják, hogy mindig számíthatnak valakire.¹²⁰

2. A mentor, mint lehetséges megoldás

Újító javaslatom egy olyan mentor alkalmazása az iskolákban, ahová a szakellátott gyerekek járnak, aki hidat építene az iskola és a szakellátás rendszere között, a hiányzó családi háttérrel az iskola vonatkozásában részben pótolva. Ennek a mentornak az lenne a feladata, hogy a szakellátásban élő gyerekekkel egyénileg, vagy kis csoportokban foglalkozzon. E foglalkozások célja az lenne, hogy a gyerekeket segítse mind szociális, mind tanulmányi téren. Korábban mindkettőre kitértem, így már látjuk, hogy egy ilyen szerepkört betöltő személyre nagy szükség lenne. A feladatköre egyfajta kombinációja lenne az iskolapszichológusnak és a szociális munkásnak, de a pedagógiai ismeretek is hasznosak lehetnek a mentornak. Így véleményem szerint előzetes szakmai felkészítést követően alkalmas lehet szemléletében érzékeny pszichológus is, vagy akár pedagógus is. A mentor szerepe azért is különösen fontos, mivel – ahogy az a gyermekvédelmi intézmény vezetőjével készített interjúból is kiderült – az iskolapszichológusok is túl vannak terhelve, így értelemszerűen nem jut annyi idő egy-egy gyerekre, mint amennyire például a szakellátásban élő tanulóknak szükségük lenne. A mentor által tartott foglalkozásokra hetente egy-két alkalommal kerülne sor, és korosztályhoz igazodva lenne játékos, vagy akár csak egy egyszerű beszélgetés. A foglalkozások során az lenne a cél,

¹¹⁷ <https://elmenytartanoda.hu/demokracia> 2024. 09. 30.

¹¹⁸ <https://elmenytartanoda.hu/kepesség-es-késztségfejlesztés> 2024. 09. 30.

¹¹⁹ <https://elmenytartanoda.hu/tehetseggondozás-személyreszabottság> 2024. 09. 30.

¹²⁰ <https://elmenytartanoda.hu/egyeni-mentoralas> 2024. 09. 30.

hogy a gyerekek olyan képességeket sajátítsanak el, amelyek az ő esetükben vagy teljesen hiányoznak, vagy csak részlegesen alakultak ki. Mindez a család hiányából eredeztethetően.

Az egyéni foglalkozások mellett egyfajta közvetítői szerepet is ellátna a gyermekvédelmi intézmény és az iskola között. Ez azért lenne fontos, mert így egy olyan komplex megoldást lehetne kidolgozni, amelynek eredményeként a gyermek az élet minden területén olyan támogatást kapna, amelyre szüksége van ahhoz, hogy később sikeresen be tudjon illeszkedni a társadalomba.

Egy ilyen személy iskolai részvételével lehetne segíteni a szakellátott gyerekek helyzetét az oktatási rendszerben, mivel az ő helyzetük speciális szakértelmet, és több időt igényel családban élő társaihoz képest. A mentor alkalmazásával mind a tanulmányi eredmény javulása mind a beilleszkedés segítése megvalósulna, hiszen, ha van egy szakember, aki csak a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekekkel foglalkozik, akkor sokkal inkább az ő igényeikre szabhatók az iskolai körülmények. Így az érintett gyermekek könnyebben tudnának beilleszkedni az iskolai közösségbe, valamint talán csökkenhetne körükben a lemorzsolódás aránya is. Értelemszerűen így az oktatáshoz való joguk is lényegesen jobban tudna érvényesülni.

Az iskolaigazgatókkal készített interjúim során kiderült, hogy egy ilyen személy valóban nagy segítség lenne. Az egyik iskola vezetője azt mondta, hogy nem csak egy, hanem több ilyen személyre lenne szükség. A másik intézmény igazgatója szerint azért is hasznos lenne egy ilyen szakember az iskolában, mivel nem lehet tudni, hogy az adott gyerekek milyen módszerrel fognak a tudni a leghatékonyabban segíteni.

VII. Külföldi kitekintés

Külföldi példaként a német gyermekvédelmi rendszer kapcsolatát mutatom be az ottani közoktatási intézményekkel.

Több szakértő is foglalkozik a problémával, így kiemelik, hogy az iskolában az egyéni igényeket kell figyelembe venni, fontos az érzelmi és a szociális támogatás. Az ún. Schulgesetz is tartalmazza, hogy az iskolának az kell legyen a célja, hogy a gyerekek mindenféle hátrányuktól függetlenül el tudják érni az oktatási program által kitűzött célokat.¹²¹

Mindebben nagy szerepe van az integrációnak, ami például közös tanórák szervezése esetében valósulhat meg hatékonyan.¹²² Emellett a gyógypedagógiai támogatást már az iskolakezdéskor

¹²¹ Kooperation von Schule und Jugendhilfe 12 o.

¹²² Kooperation von Schule und Jugendhilfe 5. o.

megkapják azok a gyerekek, akiknek szükségük van rá. Fontos, hogy bizonyos esetekkel külön foglalkozzanak a szakemberek – mint például a tanárok – amelyek eseti megbeszélések folytán történik. Lényeges, hogy a különleges támogatást igénylő diákok kisebb csoportokban tanulnak, ezzel is támogatva a gyerekek fejlődését. Kiemelendő az iskolapszichológus szerepe, aki a tanulókkal külön-külön tud foglalkozni.¹²³

Az iskolai inklúziót az úgynevezett *Behindertenrechtskonvention* írja elő, tehát hátrányossága ellenére sem lehet senkit kizárni az oktatásból, illetve mindenkinek joga van a befogadó és színvonalas oktatáshoz. Ennek megvalósítása azonban nehéz, mivel a német iskolarendszer is olyan problémákkal küzd, amely megnehezíti a cél elérését, a teljes integrációt.¹²⁴

A problémát úgy próbálják orvosolni, hogy ún. integrációs osztályokat hoznak létre, melyben legfeljebb öt speciális igényű gyermek¹²⁵ tanulhat, és amelyeket két pedagógus vezet. Ugyan a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek nem minden esetben speciális igényű tanulók, azonban mindenképp hasznos lenne, ha Magyarországon is létre lehetne hozni olyan osztályokat, ahol különböző háttérű gyerekek tanulnak egy közösségben, természetes több pedagógus felügyelete alatt.

Emellett nagy figyelmet fordítanak a napközis iskolákra (*Ganztagsschule*). Számos előnye van mindennek¹²⁶

Ugyan az oktatás és a gyermekvédelem kooperációja Németországban sem valósul meg tökéletesen, azonban azt látjuk, hogy a törvényi szabályozás részletező és alapos. Külön foglalkozzanak azokkal a gyerekekkel, akik valamiféle hátráltató körülmény miatt nem tudnak úgy teljesíteni, mint társaik illetve megjelenik az egész napos oktatás, nevelés kialakítása, és az iskolai szociális munka fontosságának hangsúlyozása.¹²⁷

¹²³ Kooperation von Schule und Jugendhilfe 6-8. o.

¹²⁴ Michael Wrase: Das Recht auf inklusive Beschulung nach der UN-Behindertenkonvention – rechtliche Anforderungen und Umsetzung in Deutschland In: Leistung inklusive? Inklusion in der Leistungsgesellschaft. Bad Heilbrunn, Julius Klinkhardt, 2017. 17-25. o.

¹²⁵ „sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékos együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd” (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 4. §, 25. pont)

¹²⁶ Maren Wichmann: Kinderrechte und Kinderschutz in der Ganztagschule. In: Kinderschutz in gemeinsamer Verantwortung von Jugendhilfe und Schule, Wiesbaden, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011. 361-372. o.

¹²⁷ Peter Balnis, Marianne Demmer, Hermann Rademacher: Leitgedanken zur Kooperation von Schule und Jugendhilfe. Frankfurt am Main, Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft, 2005. 26 o.

VIII. Összegzés

A dolgozatomban bemutatott problémakör a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek helyzete a magyar oktatási rendszerben. Fontos beszélni mind a szakellátás, mind pedig az oktatási rendszerünk nehézségeiről, mert mindez az állami gondoskodásban nevelkedő gyermekek mindennapjainak valósága. Az egyik ilyen probléma, hogy kevés a szakember, ami miatt ezek a gyerekek nem kapják meg a számukra szükséges figyelmet, pedig ők többek között a család hiányából adódóan több odafigyelést és támogatást igényelnének. Ha azonban ezt nem kapják meg, nem fognak megfelelően teljesíteni az iskolában, ami iskolakerüléshez vezethet, amivel már nem érvényesül az oktatáshoz való joguk. Probléma, hogy vannak olyan esetek is, amikor maga az iskola nem vállalja egy szakellátásban élő gyermek oktatását, amivel szintén sérül az előbb említett alapjoguk.

Legelőször bemutattam a törvényi szabályozást az oktatáshoz való joghoz kapcsolódva, amely részletesnek mondható, és teljes megvalósulása esetén a gyerekeknek nem sérülne az oktatáshoz való joguk. A megvalósulás azonban akadályokba ütközik.

Az egyik ilyen nehézség a gyermekvédelmi intézmények túlterheltsége, emiatt a gyerekek nem kapják meg a megfelelő figyelmet a gondozási helyükön. Mindez kihatással lehet az iskolai teljesítményükre és későbbi életükre. Bemutattam a gyermekvédelmi gyámok, mint a szakellátott gyerekek törvényes képviselőinek szerepét, illetve a nevelők, nevelőszülők feladatait. Majd röviden szóltam az alapvető jogok biztosáról is, mint a gyermekek jogainak védelmét felügyelő személyről.

A másik, a választott témám szempontjából releváns probléma az oktatási intézményekben keresendő. Fontos a többi diák hozzáállása, szemlélete társaik vonatkozásában, melyet nagyban befolyásolhat a tanárok és a szülők viszonyulása a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekekhez. Nagy jelentőséggel bír továbbá a tanárok szerepe is, mert ők nem csak közvetlenül, de közvetve, a többi tanulón keresztül is hatással vannak a szakellátott gyerekekre. A probléma már a pedagógusképzés során megjelenik, hiszen a hallgatók elé a gyakorlat teljesítése során egy „idilli” képet festenek, azonban a diploma megszerzése után szembesülnek azzal, hogy a pályájuk során hátrányos helyzetű, egyéni tanrendet igénylő tanulókkal is kell foglalkozniuk. Lényeges a tanárhány, amelyet az ún. *státusz törvény*¹²⁸ tovább rontott. Tehát itt is elmondható, hogy az iskolában sem feltétlenül jut elegendő figyelem ezekre a diákokra.

¹²⁸ 2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról

A tanárokon kívül más az iskolában dolgozó szakemberek is segítik a működést, ilyen például az iskolapszichológus, vagy a szociális munkás, akik azért dolgoznak, hogy a gyerekek minél jobban érezzék magukat az iskolában.

Ezután foglalkoztam további két nagy problémával a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekek körében, ami a szegregáció, és a korai iskolaelhagyás. A szegregáció gyakori jelenség az iskolákban, ami az adott személy, vagy személyek kirekesztését jelenti, ezzel jelentősen csökkentve a kirekesztettek iskolába járáshoz való kedvét. Éppen ezért hoztam kapcsolatba a szegregációt a korai iskolaelhagyással, ami a szakellátásban élő tanulók körében egy nagyon gyakori jelenségnek mondható (ezt a befogadóotthon vezetőjével készített interjú is alátámasztja).

A problémák ismertetése után megoldási lehetőségként az Élmény Tár tanoda működését és célját mutattam be. Majd egy olyan személy alkalmazására tettem javaslatot, aki a szakellátott gyerekekre specializálódva egyénileg, vagy kis csoportokban foglalkozik e gyerekekkel. Ez a mentor közvetítőként szerepet játszana egy olyan komplex megoldás kialakításában, amelyhez mind az oktatási, mind pedig a gyermekvédelmi rendszerben dolgozó szakemberek közreműködésére szükség lenne.

Végül pedig bemutattam egy külföldi példát, amely akár egyfajta iránymutatásként is szolgálhat a gyermekvédelem és az oktatási rendszer kapcsolatának javítása területén.

Összegezve a leírtakat, elmondható, hogy az oktatási rendszer és a gyermekvédelem törvényi szintű szabályozása egyaránt nagyon részletes és kidolgozott. Tényleges megvalósulása esetén a két terület kapcsolata a gyerekek legjobb érdekét szolgálná, így a témámban főszerepet kapott szakellátott gyermekekét is, azonban a gyakorlati megvalósulás több ponton is akadályokba ütközik. Ezek a buktatók, melyeket dolgozatomban bizonyítok pedig megnehezítik a gyerekek oktatáshoz való jogának érvényesülését.

Felhasznált irodalom jegyzéke

Könyvek

Barbara Coloroso: Zaklatók, áldozatok, szemlélők. Budapest, Harmat Kiadó, 2020.

Bruce D. Perry, Maia Szalavitz: A ketrecbe zárt fiú. Park Könyvkiadó, 2017.

Dr. Kőrös András (szerk.): A családjog kézikönyve 2007. HVG-ORAC, 2007.
<https://jogkodex.hu/doc/4313181>

Dudás Attiláné dr. Korinek Beáta Zsófia: „Csodagyereknek tartottak, pedig csak árva voltam” – A működési zavarok hatásai a veszélyeztetett gyermekek társadalmi integrációjára. Pécs, 2024.
<https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia-dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia-vedes-ertekezes.pdf>

Fejes József Balázs, Szűcs Norbert: Pedagógusképzés és hátránykompenzálás
https://www.researchgate.net/publication/334365452_Pedagoguskepzes_es_hatranyskompenzalas

Gyermekvédelmi gyámi módszertan

Hegedűs Judit: Gyermekvédelem az iskolában
https://real.mtak.hu/16633/7/gyermekvedelem_az_iskolaban.pdf

Herczog Mária: Gyermekbántalmazás. Budapest, Complex Kiadó, 2007.

Hermann Zoltán, Kertesi Gábor, Varga Júlia: A teszteredmények társadalmi egyenlőtlensége és az általános iskolai szegregáció = Közgazdasági Szemle 71. évfolyam, 2024. április
https://epa.oszk.hu/00000/00017/00325/pdf/EPA00017_kozgazdasagi_szemle_2024_04_353-378.pdf

Hermann Zoltán, Kisfalusi Dorottya: Iskolai szegregáció, tanulói teljesítmény és iskolai továbbhaladás Magyarországon
<https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2023/11/Iskolai-szegregacio-tanuloi-teljesitmeny-es-iskolai-tovabbhaladas-Magyarorszagon.pdf>

Kooperation von Schule und Jugendhilfe

Kothencz János: Róluk... értük...
<https://www.agotaalapitvany.hu/media/uploads/images/users/root/kaszpem/rolukertuk.pdf>

Maren Wichmann: Kinderrechte und Kinderschutz in der Ganztagschule. In: Kinderschutz in gemeinsamer Verantwortung von Jugendhilfe und Schule, Wiesbaden, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011.

Michael Wrase: Das Recht auf inklusive Beschulung nach der UN-Behindertenkonvention – rechtliche Anforderungen und Umsetzung in Deutschland In: Leistung inklusive? Inklusion in der Leistungsgesellschaft. Bad Heilbrunn, Julius Klinkhardt, 2017.

Peter Balnis, Marianne Demmer, Hermann Rademacker: Leitgedanken zur Kooperation von Schule und Jugendhilfe. Frankfurt am Main, Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft, 2005.

Rákó Erzsébet: Gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett gyerekek életkörülményei http://real-eod.mtak.hu/9448/1/Rako_Erzsebet_Gyermekvedelmi_intezmenyek.pdf

Varga Aranka: A hazai oktatási integrációs tapasztalatok és a korai iskolaelhagyás megelőzése. In: Új kutatások a neveléstudományban. Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottsága, 2016.

Varga Aranka: Gyermekvédelem és iskola. Pécs, PTE BTK Oktatókutató Központ, Virágmandula Kft., 2012.

Dr. Zeller Judit, Dr. Rózsás Eszter: Gyermek- és ifjúságvédelem <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/7127/Gyermek-%20c3%a9s%20ifj%20c3%bas%20c3%a1gv%20c3%a9delem1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Folyóiratok

Kazuska Melinda: A tankötelezettség múltja, jelene és jövője = Miskolci Jogi Szemle 2012/1 https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201201/12_kazuskamelinda.pdf

Kőműves Ágnes: Sikeres programok a korai iskolaelhagyás megakadályozásáért. = Család Gyermek Ifjúság 2010/6 http://www.csagyi.hu/images/stories/kiadvanyok/folyoirat/CsaGyI_2010_6.pdf

Kőműves Ágnes: Tegyük a korai iskolaelhagyás ellen! = Család Gyermek Ifjúság 2010/4 http://www.csagyi.hu/images/stories/kiadvanyok/folyoirat/CsaGyI_2010_4.pdf

Lápossy Attila: Az állam „szülői szerepben” – a gyámolt gyermekek alapjogi joggyakorlása és a (gyermekvédelmi) gyámok alapjogi jogállásának alapkérdései = Családi Jog 2023/2

Máté Zsolt: Az iskolai szociális munka 2015. = Esély 2015/4 https://esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-6_Mate_Iskolai_szocialis.pdf

Rácz Andrea: Az előítéletes gondolkodás megjelenése a gyermekvédelemben = Esély 2014/3
https://esely.org/kiadvanyok/2014_3/2004-3_1-2_Racz_eloiteletes_gondolkodas.pdf

Internetes oldalak

A német oktatási rendszer továbbra is hátráltatja a bevándorlók gyermekeit, állítják szakértők
<https://childhub.org/hu/gyermekvedelmi-hirek/nemet-oktatasi-rendszer-tovabbra-hatraltatja-bevandorlok-gyermekeit-allitjak-szakertok>
<https://hintalovon.hu/>

Gyermekjogi projekt 2013/1
https://www.ajbh.hu/documents/10180/124834/gyermekjogi_2013.pdf/0a3be13f-a18d-45c7-a6b8-6850d9e8a074?version=1.0&t=1366011821468&

Hintalovon Gyermekjog Alapítvány: Gyermekjogi jelentés 2023
<https://hintalovon.hu/2024/05/21/2023-ban-elkepesztoen-nehez-volt-gyerekek-lenni-es-gyereket-nevelni/>

<https://www.oktbiztos.hu/ugyek/jelentes2022/joggar.html>

<https://www.oktbiztos.hu/ugyek/jelentes2022/tartalomjegyzek.html>

G. Karácsony Gergely: Az oktatáshoz való jog <https://ijoten.hu/szocikk/az-oktatashoz-valo-jog>

Programme for International Student Assessment. PISA 2022. Összefoglaló jelentés
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktat/nemzetkozi_meresek/pisa/PISA2022.pdf

https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0003.html

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_11_nat2020/lecke_02_007

https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_44_gyermekotthonok.pdf/963af491-78b4-7e46-55df-0c53df5fdeae?t=1590051507104

https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0016.html

https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0019.html

https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0008.html

https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0014.html

https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0012.html

<https://www.coe.int/hu/web/compass/poverty>

<https://elmenytartanoda.hu/tortenetunk>

<https://elmenytartanoda.hu/kuldetes-szemlelet>

<https://elmenytartanoda.hu/demokracia>

<https://elmenytartanoda.hu/kepesség-es-keszsegefjlesztés>

<https://elmenytartanoda.hu/tehetseggondozas-szemelyreszabottsag>

<https://elmenytartanoda.hu/egyenimentorálás>

Felhasznált jogszabályok jegyzéke

Magyarország Alaptörvénye <https://njt.hu/jogszabaly/2011-4301-02-00>

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
<https://njt.hu/jogszabaly/1997-31-00-00>

2011. évi CXI. törvény a nemzeti köznevelésről <https://njt.hu/jogszabaly/2011-190-00-00>

1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről <https://njt.hu/jogszabaly/1991-64-00-00>

110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról <https://njt.hu/jogszabaly/2012-110-20-22>

381/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet az Integrált Jogvédelmi Szolgálatról
<https://njt.hu/jogszabaly/2016-381-20-22.7>

2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról <https://njt.hu/jogszabaly/2011-111-00-00>

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>

3046/2013. (II. 28.) AB határozat <https://njt.hu/jogszabaly/2013-3046-30-75>

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=97600009.tvr>

11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről
<https://njt.hu/jogszabaly/1994-11-20-67>

2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300052.tv>

1723. évi CV. törvénycikk a gyermekek nevelésében s oktatásában hanyagabb szülőkre vagy gyámokra vigyázni kell, hogy az ily gyermekeket el ne rejtsék, továbbá az ifjuság oktatásáról s kiképzéséről, és az elszegényedett családok segélyezéséről <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=72300105.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D24>

1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=86800038.TV>